

Verslag werkconferentie Wet natuurbescherming

9 mei 2016

Agenda

1. Opening
2. Thema Bescherming van de Leefomgeving
3. Thema Houtopstand en bosbeheer
4. Thema Faunabeheer
5. Paneldiscussie en afronding

1. Opening

Mevrouw Macrander, de dagvoorzitter, heet alle sprekers en deelnemers van harte welkom bij deze inspirerende dag. Er zijn twaalf deskundigen uitgenodigd om hun licht te laten schijnen over de nieuwe Wet natuurbescherming en de deelnemers kunnen in drie ronden aan verschillende thematafels met hen in gesprek gaan. De provincie wil vandaag de input van alle stakeholders verzamelen, om deze mee te wegen in het besluitvormingsproces, dat in oktober tot een definitief besluit moet leiden.

2. Thema Bescherming van de leefomgeving

Het eerste thema is "bescherming van de leefomgeving". Er zijn drie sprekers. De heer Bastmeijer, hoogleraar Natuurbeschermingsrecht aan de Universiteit van Tilburg, spreekt over het natuurbeleid. De heer Makken, senior adviseur Public Affairs bij de ANWB, belicht het verband tussen natuur en recreatie en de heer Burger, voorzitter van het Netwerk Groene Bureaus en werkzaam bij ATKb, gaat in op het aspect "natuur en economie". Hun presentaties zijn bij dit verslag gevoegd.

Alle deelnemers kiezen een deelsessie met een van de sprekers en kunnen desgewenst tussentijds wisselen van sessie.

Gebiedenbescherming & de provincie Noord-Holland onder de nieuwe Wet natuurbescherming

Kees Bastmeijer

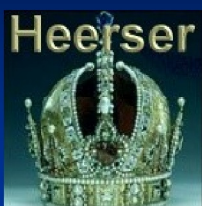
Korte inleiding voor de Werkconferentie betreffende
de nieuwe Wet natuurbescherming
9 mei 2016

Grondhouding mens-natuur

■-1880:

■ 1908, 1912, 1936, 1954

■ 1967, 1998

■ 2017?

Toch is Nb-recht niet zo effectief

- Bescherming:
het nuttige – aaibare – ‘het bedreigde’
(denk aan alle ‘lijstjes’)
- Instrumentarium vooral passief toetsend
(verboden met onth/verg)

Zwakke kanten Nb-wetgeving

(vervolg)

- In meeste regimes (verdragen, RO): veel ruimte voor **belangenafweging** – lange termijnbelang heeft zwakke positie, o.a. omdat:
 - Bestaand gebruik heilig (begrip ‘recht’)
 - Grote druk op toestaan nieuwe activiteiten: geen ‘nee’ kunnen zeggen:
 - creatief uitleggen normen,
 - denken in uitzonderingen,
 - beperkte noodzaak aantonen economische noodzaak

Zwakke kanten Nb-wetgeving

(vervolg)

- Marginale toets rechter:
- Vb: ABRvS, 2 mei 2012, gasopslag bergermeer in EHS (weidevogelgebied; niet Natura 2000):
- “Aan de rechter komt slechts de bevoegdheid toe te beoordelen of de betrokken belangen zodanig evenwichtig zijn afgewogen dat de ministers in redelijkheid tot dat besluit hebben kunnen komen.”
- “Hetgeen [...] heeft aangevoerd, biedt geen aanleiding voor het oordeel dat de ministers niet in redelijkheid ervoor hebben kunnen kiezen om de mitigerende maatregel dat slechts buiten het broedseizoen mag worden geboord, niet over te nemen.”

Gevolg:

- Voortgaande **cumulatie** (versnippering, verzuring, klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, etc.)
- Achterstand in kwaliteit (veel ‘oud zeer’)

Reactie EU:

Doelen die op termijn gehaald moeten worden en waarop streng getoetst wordt (lucht, KRW, natuur)

Slechte natuurkwaliteit leidt tot meer ‘knel’

- Conclusie AG Kokott, zaak C-383/09:
“(37) Bij een ongunstige staat van instandhouding ontstaan echter verdergaande verplichtingen voor de lidstaten, aangezien het beschermingssysteem aan het herstel van de gunstige staat van instandhouding moet bijdragen.”
- N2000-gebieden: eerder ‘verbeterdoelen’, effecten zijn eerder ‘significantie’

‘Niveau natuurbescherming’

*Realisatie
natuur-
doelen*

*Voortgang
biodiv.-
verlies*

*III. Goede basisbescherming
EN actief natuurherstel t.b.v.
biodiversiteit en bredere doelen*

*II. Goede basisbescherming
en enige actieve bescherming,
maar nog grote druk door veel accent
op uitzonderingen, door cumulatie en
schade uit het verleden*

*I. Bescherming maar met veel
afwegingsruimte, uitzond., etc.*

*Minder
juridische
knel*

*Meer
juridische
knel*

Nieuwe Wet Nb

Winst voor natuur, o.a.:

- *erkenning intrinsieke waarde*
- *expliciet voorgeschreven resultaten prov. inzet (1.12)*
- *bepalingen t.a.v. NNN*
- *instrumenten actieve bescherming (bijv. programma)*
- *ook jacht baseren op faunabeheersplan*

Verlies voor natuur, o.a.:

- *‘beschermde natuurmonumenten’ vervallen*
- *oude doelen N2000-gebieden die voorheen ‘beschermde natuurmonumentstatus hadden vervallen*
- *beschermde landschapsgezichten en beschermde leefomgevingen vervallen*
- *minder beschermde soorten (ong. 200 soorten minder)*
- *reikwijdte verbodsbepalingen iets ingeperkt*

Indruk provincie NH (concept verordeningen en PMP-Groen 2016-21):

- *N2000: vooral vrijstellingen*
- *Geen regels NNN en provinciaal bijzondere provinciale natuurgebieden (vertrouwen in voldoende bescherming NNN via ruimtelijke ordening terecht?)*
- *Veel projecten (actieve bescherming) maar voldoende inzet t.b.v. donkergroene doelen of te veel accent op ecosysteemdiensten voor de mens (bijv. recreatie)?*
- *Herkenning erkenning intrinsieke waarde en zorgplicht in accent op preventie bij faunabeheer, maar juist weer niet bij uitbreiding vrijstellingen voor schadebestrijding*
- *Geen algemene regels schadelijke handelingen*
- *Geen gebruik programmatische aanpak (bijv. voor realiseren gunstige staat van instandhouding)*

Overtuigende weg naar fase III?

Conclusie Wet Nb & Prov NH

*Realisatie
natuur-
doelen*

*Voortgang
biodiv.-
verlies*

~~*III. Goede basisbescherming
EN actief natuurherstel t.b.v.
biodiversiteit en bredere doelen*~~

*II. Goede basisbescherming
en enige actieve bescherming,
maar nog grote druk door veel accent
op uitzonderingen, door cumulatie en
schade uit het verleden*

~~*I. Bescherming maar met veel
afwegingsruimte, uitzond., etc*~~

*Minder
juridische
knel*

*Meer
juridische
knel*

Vragen positie provincie NH

- *Visie op ambitieniveau? Compromis-denken (fase II) of actieve inzet op basis van win-win (fase III)?*
- *Wat betekenen de verplichtingen van art. 1.12? Doen wat er moet of ook wat er kan? Of vereisen verplichting 1.12 gebruikmaking optioneel instrumentarium?*
- *Visie op bredere natuurdoelen dan Europese doelen: Bewuste reactie op 'verminderde bescherming' op rijksniveau (decentralisatie), bijv. door aanwijzing bijzondere provinciale natuurgebieden?*

BIJLAGE: Verplichtingen provincies

- Behoud of herstel biotopen en leefomgeving vogels, Europees beschermde soorten en rode lijst-soorten (1.12(1))
- Behoud of herstel van gunstige staat van inst.h. van:
 - Eur. beschermde habitats;
 - Eur. Beschermde diersoorten en hun habitats;
 - Rode lijstsoorten; (1.12(1))
- NNN en daartoe aanwijzen gebieden (1.12(2))
- Monitoring (1.12(4))

Bevoegdheden

- Aanwijzen bijzondere provinciale natuurgebieden/landschappen buiten NNN (1.12(3))
- Opstelling programma bij verordening (1.13(7))

Verzet

<i>Uitleg</i>		<i>‘Schrap het voorzorgbeginsel’</i>
<i>‘significant , “ja mits!” ‘Schrap vergunningplicht’</i>	<i>‘Schrap compl.doelen’</i>	<i>‘Besluiten hernemen’</i>
<i>‘Aanpassing begrenzing’</i>	<i>‘Voeg gebieden samen’</i>	<i>‘Eerst de beheerplannen’</i>
<i>‘Aanpassing Art.65’</i>	<i>‘Vrijstellingen’</i>	<i>De wolf</i>

Terugloop van
natuurwaarden

Nog meer druk
op de wetgeving

Meer rechtszaken
(juridisering)

Het recht wordt
versoepeld of ontdoken

Het recht
wordt strikter

Knel en verzet
worden groter

Stuck in reverse

Verstandig?

- HvJEU: centraal: waarborgen gunstige staat van instandhouding = resultaatsverplichting Voortdurend 'onsje minder' -beleid:
 - versterkt discussie over juridische termen (bijv. significantie, rust- en verblijfplaats, (vgl. AG concl. Hamster Elzas);
 - vergroot externe werking;
 - vergroot bereidheid NGOs om weg naar rechter te kiezen
 - vermindert 'goodwill' bij Eur.Commissie

Beter:

Terugloop van
natuurwaarden

Het recht
wordt strikter

Knelt en verzet
worden groter

Extra actieve inzet: vergroting effectiviteit huidige
natuurbeleid en -wetgeving

Minder ruimte voor
juridisch debat/rechtszaken

Verbetering behoud en
herstel natuurwaarden;
realisering natuurdoelen
met 'plus'

Netwerk Groene Bureaus (NGB)

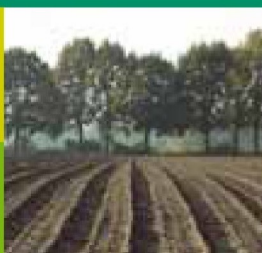
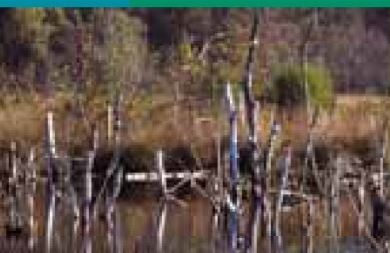
- 1. Wat is het NGB**
- 2. Impact natuurbeleid**
- 3. Wat dragen bureaus bij**
- 4. Natuur versus Economie?**
- 5. Balans economie – natuur?**

Netwerk Groene Bureaus !

- **Ecologie + landschap**
- **De kennis zit bij de ecologen**
- **Wij zijn de ‘natuuruitvoerders’**
- **Jaarlijks duizenden aanvragen**
- **Combineren natuur + economie**
- **Ondersteunen de “Natuurvisie”**

Netwerk Groene Bureaus (NGB)

- 1. Wat is het NGB**
- 2. Impact natuurbeleid**
- 3. Wat dragen bureaus bij**
- 4. Natuur versus Economie**
- 5. Balans economie – natuur**

1. Wat is het NGB

Het Netwerk Groene Bureaus (NGB) is de brancheorganisatie voor ecologen en landschapsinrichters werkzaam bij commerciële bureaus. Het NGB telt 70 leden, waaronder alle grote bureaus, en dekt 75% van de in Nederland bij bureaus werkzame biologen/ecologen, wat een hoge dekking is.

De kennis zit bij de ecologen. Naast die kennis zijn de leden ook de natuuruitvoerders. Jaarlijks komen er duizenden aanvragen voor flora en fauna scans, natuurtoetsen, passende beoordelingen etc. bij de bureaus binnen. De bureaus worden regelmatig gevraagd wat nodig is om een ontwikkeling (toch) mogelijk te maken. In die zin zijn de bureaus iedere dag bezig om maatschappelijke stagnatie te voorkomen in combinatie met het natuurbelang. Hierbij gaat het om het combineren van natuur en economie. Het NGB ondersteunt de Rijksnatuurvisie, maar...de 'natuuruitvoering' ligt nu bij de provincies!

2. Impact natuurbeleid

De Flora- en Faunawet is een raamwet. Men heeft de nadere invulling door jurisprudentie laten plaats vinden. Daardoor is veel bij de rechter beland en is een conflictsfeer rondom natuur ontstaan. Zelfs natuurorganisaties onderling maakten ruzie en gingen weinig respectvol met elkaar om. Zo zie je dat de zelfs wetgeving bepalend kan zijn voor beeld- en sfeervorming. Zo kon het voor komen dat staatssecretaris Bleeker met droge ogen 60% bezuinigingen op de natuursector aankondigde, terwijl de sector daar in eerste instantie geen goed, gezamenlijk verweer tegen had. Deze situatie is wel verbeterd.

3. Wat dragen bureaus bij

De bureaus dragen bij: kennis, kwaliteit, continuïteit, een constructieve bijdrage aan wet- en regelgeving en aan het maatschappelijk debat. Het NGB heeft een klachtenprocedure en een klachtencommissie voor hoger beroep met een onafhankelijk voorzitter, Annelies Freriks (ook spreker vandaag). In de vijf jaar dat deze klachtenprocedure er is, zijn maar enkele klachten binngekomen. Dit laat zien dat het met de kwaliteit wel goed zit, ook al kiezen sommige partijen ook voor een stap direct naar de rechter. Toen het NGB ooit een persbericht uitbracht met de tekst: "Nieuwe Natuurwet niet uitvoerbaar en handhaafbaar" volgde geen enkele reactie. Dat is tevens de reden dat het NGB niet alleen klaagt, maar ook altijd met oplossingen komt. Voorbeelden van bijdragen NGB: onderzoek voor evaluatie Habitat- en Vogelrichtlijn, ontheffingverlening "Beschermingsregime soorten" door de provincies, reacties op wet- en regelgeving, Themabijeenkomst "Provinciale vormgeving van de Nb-wet" met en bij de provincie Noord-Holland en de eigen NGB Werkgroep "Wet Natuurbescherming".

4. Natuur versus Economie?

Bureaus maken ontwikkelingen mogelijk en leven van de dynamiek. Mijn stelling: er zijn maar weinig ontwikkelingen niet door gegaan vanwege natuur. Bureaus zijn specialist in het bedenken van

mitigatie- en compensatiemaatregelen. Wat soms wel een punt is, is dat niet altijd veel/voldoende wetenschappelijk onderzoek beschikbaar is, waardoor het in parktijk trial en error is. In die gevallen is het extra belangrijk dat het effect van genomen maatregelen gemonitord wordt. De handhaving hierop is gering, waardoor de verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers en de bureaus zelf ligt.

5. Balans economie – natuur

Zes jaar geleden was de slogan nog: “Natura 2000 zet Nederland op slot”, een stuk stemmingmakerij. Inmiddels zijn natuurmaatregelen meer maatschappelijk geaccepteerd en geïntegreerd, en soms zelfs onderdeel van certificering, zoals bij BREEAM. Wat we ons echter altijd moeten realiseren is dat Nederland een vol land is, waar verschillende belangen om afweging strijden. Hierbij kunnen we twee verschijnselen benoemen: het economisch denken prevaleert en natuur in Nederland is “tuinieren”. Dit leidt ertoe dat natuur tegenwoordig een businessmodel moet hebben. Natuur moet rendabel gemaakt worden. Dit wordt geponeerd door o.a. managementconsultantsbureaus, door mensen die beweren dat je geen verstand van natuur hoeft te hebben. Het NGB waarschuwt hiervoor, ook al is het de branche van commerciële bureaus. Natuurgebieden hebben namelijk een draagkracht, die bij elk natuurgebied anders is en daarom goed moet worden beschouwd. Het is de uitdaging aan de provincie(s) om de natuur te beschermen waar nodig, want natuur heeft een intrinsieke waarde en wie zei niet: “alles van waarde is weerloos”? Wij wensen de provincie Noord-Holland succes met deze eervolle uitdaging!

Deelsessie 1: de heer Bastmeijer, natuurbeleid

De heer Bastmeijer poneerde in zijn presentatie de stelling dat de provincie in het natuurbeheer moet opschuiven van fase 2 naar fase 3. De heer **Van Liere** (Statenlid PvdD) vraagt of het vanuit juridisch perspectief mogelijk en zinvol is om de intrinsieke waarde van natuur op te nemen in de provinciale verordening. De heer Bastmeijer weet dat sowieso discussie ontstaat, of het begrip nu wel of niet wordt opgenomen in de verordening. In het licht van de huidige Europese regelgeving is het niet raar om het begrip ook op nationaal en provinciaal niveau op te nemen, maar de provincie moet wel nadenken over de betekenis ervan voor het beleid.

De heer **Vera** (bioloog) vraagt wat de heer Bastmeijer verstaat onder de intrinsieke waarde van de natuur. Hij meent dat het begrip deels door de context wordt bepaald en dat vaak de insteek van dierenwelzijn vanuit de landbouw wordt gebruikt. Er is verschil tussen wilde en tamme dieren en hij vraagt hoe de wet dit ziet. De heer **Bastmeijer** weet dat er een vrij strikte scheiding is tussen dierenwelzijnswetgeving en bescherming van natuur. Met de intrinsieke waarde wil de natuurwetgeving de natuur beschermen, omdat deze een waarde in zichzelf heeft. Natuur moet beschermd worden zonder dat de mens er direct aanwijsbaar nut van ondervindt. Bij dierenwelzijn gaat het veel meer om het voorkomen van leed, het niet onnodig doden van dieren. Daartussen zit een overlap. Bij ontheffingen gaat het om de vraag of het doden van dat dier noodzakelijk is of dat er alternatieven zijn. De intrinsieke waarde in natuurwetgeving gaat over het individuele dier. De heer **Bastmeijer** memoreert de discussie over bijvoeren, waarin dierenwelzijn tegenover onnatuurlijk gedrag staat. Dat is in strijd met de intrinsieke waarde van natuur, die zichzelf moet kunnen zijn. Het opnemen van de intrinsieke waarde in de verordening maakt het mogelijk om deze interessante discussies te voeren, maar ook als het begrip niet wordt opgenomen, ontstaan discussies over wenselijk beleid en de basis daarvoor. De meerwaarde van het opnemen is dat de provincie niet doorschiet en overall een goed verhaal moet hebben om iets te beschermen. De natuur zelf is volgens de wetgever het beschermen waard.

De heer **Timmersmans** (stadsecoloog gemeente Amsterdam) vraagt of de heer Bastmeijer met de heer Burger van mening is dat de nieuwe wet niet uitvoerbaar en niet handhaafbaar is. De heer **Bastmeijer** noemt als voorbeeld de Flora- en faunawet, die bij ingang in 1998 ook als onmogelijk werd beschouwd. Hij denkt dat de nieuwe wet in de praktijk ook mee zal vallen. Er zijn veel best practices. Het ANWB-verhaal is achterhaald en lijkt op de vertraging van LTO in het stikstofdossier, waardoor enorme overbelasting ontstond en Europese regels noopten tot een PAS om de doelen te halen. De recreatieve waarde vaart wel bij een goede natuur. Juridisering moet worden voorkomen door natuurdoelen te halen. In de wet worden veel zaken veranderd zonder dat dit direct tot winst voor de natuur leidt, bijvoorbeeld de aparte regimes voor soorten, vogels en habitat. De nieuwe wet zal tot extra juridisering leiden om dit uit te leggen.

Mevrouw **Van Holsteijn** (Natuurmonumenten) vraagt wat de categorie "provinciale landschappen" kan doen in het vervallen van beschermde natuurmonumenten en de bijbehorende waarden, ook in Natura 2000-gebieden en kust- en duingebied. De heer **Bastmeijer** weet dat het kabinet de beschermde natuurmonumenten niet wil behouden. Natura 2000-monumenten houden de bescherming wel, maar zonder de extra doelen. Het Rijk is van mening dat de provincie dit met ruimtelijke ordening kan opvangen. Partijen in het veld benadrukken echter dat de bescherming bleef bestaan vanwege die landelijke titel, die gemeenten dwong deze te eerbiedigen. Nu zal daarover meer discussie ontstaan. Belangenafweging is in het algemeen heel goed, maar in een achterstandsituatie waarin extra natuurwaarde nodig is, is de vraag of dit de beste weg is. De heer Bastmeijer maakt zich ook zorgen over deze gebieden, omdat deze van belang zijn voor het halen van de Europese doelen (voor soorten zit ongeveer 40% in Natura 2000-gebieden). Tegenstanders hiervan menen dat Natuurnetwerk Nederland voldoende bescherming biedt. Dit debat is landelijk nooit in de diepte gevoerd. Hij heeft iets minder zicht op de status van provinciaal beschermde landschappen. Voor recreatieve waarde en voor het landschap moet de provincie niet alleen naar biodiversiteit kijken. Er is een Europees minimum voor het realiseren van de gunstige staat, maar daarmee zijn de oude doelen uit de wet geschoven. De status "provinciaal beschermd landschap" kan dienen om bredere natuurwaarden te omarmen.

De heer **Briët** (Landschap Noord-Holland) vraagt hoe het doorgroeien naar fase III in natuurbeheer goed is voor andere sectoren en ruimte biedt zonder afbreuk te doen aan natuurkwaliteit. Hij vraagt of er wetenschappelijk onderbouwde voorbeelden zijn om die stap te zetten en wat politici nodig hebben om die stap te durven zetten. De heer **Bastmeijer** weet dat het Europese regime knelt als waarden er slecht voorstaan. Als er bij gebieden veel gedaan moet worden om instandhouding te realiseren, zijn er in die gebieden verbeterdoelen. De huidige belasting is vaak een probleem om die te bereiken. Extra belasting roept dan snel discussies op over significantie. Als de doelen bereikt

zijn, gaat het systeem soepeler werken. Dat kan betekenen dat politici gemakkelijke doelen stellen en alles daarboven als een surplus zien dat exploiteerbaar is. Dat past niet bij de erkenning van de intrinsieke waarde van natuur. Het is meer een beleidsdiscussie met een belangenafweging. Europese wetten gaan niet veranderen, dus de provincie moet daar actief op inspelen. Voorbeeld: Moerdijk wil uitbreiden; dit kan door de wet te ontduiken, net aan de wet te voldoen of te overleggen over het behalen van natuurdoelen met bijvoorbeeld Biesbosch en natuurbeheerders. De belasting door de uitbreiding komt in dit laatste geval waarschijnlijk niet boven de significantiegrens. Partijen moeten hiervoor over hun schaduw heenstappen. Dit debat is veel spannender en past in de Natuurvisie, om energie uit de markt te halen. Samen investeren is de toekomst.

De heer **Vera** (bioloog) meent dat natuurbeschermers een aantal referentiekaders moeten loslaten, omdat gebieden vaak toch waardevol zijn. Er is een volstrekt gebrek aan flexibiliteit binnen de natuurorganisaties. De Waddenzee is zeer waardevol gebleken. Natuurbescherming moet meer denken in dynamiek. De nieuwe wet biedt daar handvatten voor, maar de natuurorganisaties moeten dan net als de bedrijven over hun schaduw heenstappen. De heer **Briët** (Landschap Noord-Holland) meent dat natuurorganisaties niet meer zo rigide zijn. Hij noemt als voorbeeld het Waddenoverleg over mogelijke groei van de haven van Den Helder. Er zitten natuurverbetermogelijkheden aan economische ontwikkeling. Natuurlijk kunnen nieuwe soorten zorgen voor verdringing van bijvoorbeeld kleine vogels, maar de heer Briët wil graag groot denken.

De heer **Vera** (bioloog) ziet dat het van alle tijden is om behoudend te zijn, maar benadrukt dat er twee kanten aan het verhaal zitten. De "schurken" zitten niet alleen bij de ondernemers, maar ook bij de natuurbeheerders.

De heer **Van Liere** (Statenlid PvdD) is gecharmeerd van het idee van groot denken en de natuur op orde te brengen. Hij wil in de politiek werken aan natuur en milieu. Hij meent dat de provincie haar nieuwe regisseursrol serieus moet nemen en natuurlijke processen ruimte moet geven in de provincie. Dat is het beste recept voor biodiversiteit en beschermde soorten. Dan komt het debat ook uit de juridisering. Hij is overigens wel blij met een juridische bodem aan wat men de natuur kan aandoen. Om de natuur te verbeteren is een activistische provincie nodig. De heer **De Kam** (Statenlid CDA) komt terug op de overgang van fase II naar fase III. Hij wil niet eerst heel veel investeren in natuur en dan pas andere sectoren laten profiteren. Hij wil meteen win-winmodellen bekijken, bijvoorbeeld met de recreatie- en landbouwsector die profiteren van natuurontwikkeling. De heer **Kramer** (Statenlid GroenLinks) wil inzetten op de versterking van de natuurwaarden. In de conceptverordeningen zit een vrij pragmatische vertaling van de wetgeving, maar mist de ambitie. De vraag is hoe PS deze omslag kunnen maken, als de vertrekpunten vrij behoudend zijn.

De heer **Wijkhuizen** (Recreatie Noord-Holland) beaamt dat het probleem ook ligt bij de natuurorganisaties en de politiek. Artikel 19 van de provinciale verordening zet een aantal ontwikkelingen in recreatiegebieden op slot, omdat het niet conform NNN-doelstellingen zou zijn en geen groot maatschappelijk belang dient. Dat is de verkeerde richting voor omliggende recreatie- en natuurgebieden die daarmee gevrijwaard zouden zijn van de grote recreatiedruk. De Flora- en faunawet zorgde met alle beperkingen voor misbruik van de wet. De samenleving baalt daarvan, dus die wet schiet zijn doel voorbij. Hij roept PS op hier oog voor te hebben bij het opstellen van de verordening en mogelijkheden te blijven bieden voor recreatie. De recreatie komt anders op achterstand en kan de door de provincie gestelde doelen niet behalen. Hij vraagt waarom de heer Bastmeijer denkt dat de nieuwe wet niet doorwerkt in de ruimtelijke ordening. Dat gebeurt al. De heer **Bastmeijer** is blij met de brede inbreng. Dit toont aan dat het debat erg belangrijk is. Hij is blij met de beperkende werking van de ruimtelijke ordening, omdat juridische knel soms goed is om innovatie te bereiken. Hij vraagt of de recreatiesector gaat voor groei waar geen win-winsituatie bestaat of mogelijk is, of dat de nieuwe wet die win-win frustreert. Als het niet kan, is het debat begrijpelijker. Iedereen heeft eigen belangen en niet iedereen kan bijdragen aan donkergroene doelen. Het gaat vaak om investeren in de directe omgeving. Hij wil win-winsituaties zoeken waarbij partijen niet teveel afstand hoeven te doen van eigen belangen. Dat kan in recreatiegebieden zonder natuurbeschermingsrecht uit te kleden. De heer **Wijkhuizen** (Recreatie Noord-Holland) ziet Frans raaigras en commerciële jachthavens in het NNN. Dat is voor een natuurliefhebber niet logisch, en zeker niet voor een beheerder van een recreatiegebied. Ecologisch niet-interessante gebieden worden benoemd als waardevolle natuur, waardoor de ontwikkelingsmogelijkheden minimaal zijn. Die gebieden zijn echter hard nodig om natuurgebieden te ontlasten.

De heer **Maarschall** (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier) brengt een heel ander aspect ter tafel. De eigen wetgeving van de waterschappen gaat op in de Omgevingswet. Waterschappen voeren ook beleid van anderen uit, zoals de provincie, en voldoen aan de Kaderrichtlijn Water. Hij vraagt GS en PS om een visie voor de lange termijn. Het waterschap weet hoe het staat met het water en wat daarvoor gedaan moet worden, ook op langere termijn (100 tot 200 jaar vooruitkijken, zelfs

1.000 jaar bij het veenweidegebied). Er is richtinggevend proactief beleid nodig voor de langere termijn. Partijen moeten actief in gesprek gaan om de toekomst helder te krijgen en de stap naar fase III te kunnen maken. Hij doet de suggestie eerst alleen over de inhoud te spreken, en dan de rollen en nieuwe wetgeving beet te pakken. Mevrouw **Van Holsteijn** (Natuurmonumenten) meent dat de provincie geen Natuurvisie maakt, maar de huidige visie voortzet. Daarin mist een langetermijnvisie. Zij pleit voor een langetermijnvisie waarin ook de discussie over de wenselijkheid van niveau III wordt gevoerd. Dit idee spreekt de heer **Kramer** (Statenlid GroenLinks) wel aan, maar hij moet nadenken over de instrumenten die er zijn en is benieuwd naar tips van deskundigen. De heer Van Elderen (Federatie Particulier Grondbezit (FPG)) weet dat in crisistijd minder aandacht en geld beschikbaar is voor natuur. Er is veel geld nodig voor natuurbescherming. Er moet eerst beheerd worden wat er al is. De particuliere grondbezitters proberen mee te werken aan het realiseren van de NNN-doelstelling.

De heer **Briët** (Landschap Noord-Holland) pleit voor het opstellen van gebiedsgerichte visies voor een bepaald aantal gebieden, niet voor een provinciaal dekkend verhaal. Als voorbeeld noemt hij het metropolitane landschap rondom Amsterdam en de Waddengerelateerde natuur rond en in de Kop van Noord-Holland. Er zijn in deze gebieden specifieke mogelijkheden, maar ook knellende wetgeving. Met maximale creativiteit kunnen toch dingen mogelijk worden gemaakt. Ondernemers, natuurorganisaties en de wetenschap zitten op het puntje van hun stoel. Sectorambities moeten samensmelten tot mooi ambitieus plan.

De heer **Hassing** (projectleider implementatie Wet natuurbescherming provincie Noord-Holland) geeft een korte technische toelichting op de conceptverordeningen. De vraag is niet of er een Natuurvisie geschreven wordt, maar wanneer. De Agenda Groen is nu drie jaar oud. De Natuurvisie kan los of als onderdeel van de Omgevingsvisie worden opgesteld. Dit traject loopt de komende twee jaar. GS willen in die twee jaar een integrale visie ontwikkelen, met natuur als integraal onderdeel. Met de verordening willen GS een set juridische basisregels maken. PS moeten hierin een route kiezen.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) pleit voor veel voorzichtigheid bij het maken van plannen, omdat de natuur sterker is dan het voorstellingsvermogen van de mens. Doelstellingen in natuurbeheer werken beperkend. Soorten herpakken zich. Plannen moeten herijkt worden op basis van de werkelijke situatie. De heer Vera (bioloog) vraagt of de provincie de Rijksnatuurvisie kaderstellend vindt en of deze in lijn is met het Programma Groen.

De heer **Hassing** (provincie Noord-Holland) legt uit dat GS de Agenda Groen, het Programma Groen en de notitie Groen Kapitaal als Natuurvisie bestempelen en dit voorleggen aan PS. In de notitie zitten veel elementen uit een natuurvisie. Zolang de omgevingsvisie in ontwikkeling is, geldt dit pakket. De Rijksnatuurvisie is richtinggevend, niet kaderstellend. De brede opvatting van natuur in de visie heeft de basis gevormd voor de ontwikkeling van de Agenda Groen en ook heel sterk voor de notitie Groen Kapitaal. De uitgangspunten zijn dus erg in lijn met elkaar.

De heer **Krijgsman** concludeert dat de politiek bepaalt of er een Natuurvisie komt en dankt de deelnemers aan de deelsessie voor hun inbreng.

Deelsessie 2: de heer Makken, natuur en recreatie

De heer Makken opent de workshop en heet iedereen welkom. De nieuwe Natuurwet is enerzijds in zijn algemeenheid van kracht en gericht op het vermengen van allerlei soorten beleid, zoals economisch en milieubeleid. De visies moeten door provincies en gemeenten vertaald worden in nadere regelgeving. Anderzijds is de wet gericht op de bescherming van flora en fauna. Tussen beide uitgangspunten zit vrij veel beslissingsruimte voor provincies en gemeenten. Het is met name van belang dat er gebiedsgericht wordt gewerkt, dat wil zeggen dat voor een specifiek gebied afwegingen worden gemaakt tussen economische en natuurbelangen.

De heer Papineau Salm (PvdA) vraagt of deze wijzigingen een gunstige situatie met zich meebrengen. De heer Makken antwoordt dat Nederland ecologisch gezien een lastig land is met een grote bevolkingsdichtheid en intensieve landbouw. Dat betekent dus niet dat je alle problemen binnen een generatie kunt oplossen. Wel is men op de goede weg, want natuurbeleid is nu geïntegreerd in andere beleidsvelden. Het is heel belangrijk dat er draagvlak bestaat voor de door te voeren wijzigingen. Over de standpuntbepaling is overleg gepleegd met o.a. Recron, jagersverenigingen, het Wandelnet, de Stichting Waterrecreatie en de sportvisserij.

Mevrouw Koning (CDA) vraagt een toelichting op de intensieve waarden die in de wet vermeld zijn, en die wellicht procedures kunnen uitlokken.

De heer Makken antwoordt dat er na een intensief gebiedsproces bepaalde afspraken gemaakt zijn tussen sectoren. Een belangenclub die wel heeft meegedaan aan dit proces, maar die niet blij is met de uitkomsten, kan altijd naar de rechter stappen omdat bepaalde natuurwaarden gevaar lopen. De heer Hoekstra, Staatsbosbeheer, bevestigt dat deze situatie zich inderdaad concreet kan voordoen, maar dan wordt met name getracht om bepaalde ongewenste ontwikkelingen in het gebied tegen te houden, terwijl er in de intrinsieke waarden niet veel verandert.

De heer Hielkema, spreekt namens Recreatie Noord-Holland. Men heeft grote recreatiegebieden in beheer in de provincie. Er wordt nogal eens opgemerkt dat er niet goed voor de natuur wordt gezorgd, omdat er bijvoorbeeld festivals worden toegestaan in het gebied. Daarom is het van belang om duidelijk aan te geven dat festivals tot inkomsten leiden waarmee de natuurwaarden extra verzorgd kunnen worden.

De heer Pieterman (50plus) constateert het grote belang van het vergroten van het draagvlak. Daarom is het essentieel dat alle partijen van elkaar weten wat zij doen. Hij vraagt hoe het draagvlak vergroot kan worden.

Mevrouw Uitenhuis, Agrarische Natuurvereniging Waterland en Dijken, vindt de gebiedsgerichte aanpak een mooie leidraad. Maar men moet zich op een breed kader richten en niet op één soort. Zij onderhouden contacten met de provincie over bijvoorbeeld weidevogelbescherming. Met de leden wordt samen de ambitie vastgesteld, vormgegeven en uitgevoerd. Dat is een minder rigide werkwijze voor de leden en het gebied, hoewel het wel veel tijd kost. De agrariërs kunnen op die basis instappen.

De heer Meijering, Jagersvereniging, meldt dat er veel onderzoek is gedaan naar de regelgeving. Er wordt geprobeerd lokale afspraken te maken met alle belanghebbenden en dat lukt ook goed, maar daarna gaat de controlerende politiek zoals het Rijk en de provincie, nadere regels stellen en rapportages eisen hetgeen tot veel extra lasten leidt. In plaats daarvan moet er aan de gebiedspartijen vertrouwen worden gegeven voor het beheer. Uiteraard is het juist om in een later stadium een monitoring uit te voeren en eventueel de regels aan te passen.

Mevrouw Koning (CDA) vraagt of partijen een beeld hebben van het provinciale ontwerp en of dat voldoet aan de gestelde eisen, zoals focus op behoud van soorten en het formuleren van milieucondities. Deze vraag moet straks namelijk door de Staten beantwoord worden.

De heer Makken heeft het voorstel nog niet voldoende bestudeerd. Wanneer er in een gebied overleg plaatsvindt tussen allerlei partijen, dan worden er afspraken gemaakt en dat is vaak het eerste deel van het proces. In de uitvoering dient men de afspraken na te komen en dient men zich niet te laten verleiden om hiervan af te wijken wanneer een bepaalde club bezwaar maakt vanwege het in gevaar komen van één bepaalde soort.

De heer Van Dijk, gebiedsbeheerder Landschap Noord-Holland, meldt dat (recreatie)voorzieningen in een gebied een bepaalde levensduur hebben en na afloop van een gebiedsproces ontstaan er weer allerlei nieuwe ontwikkelingen, nog voordat de eerste fase van de plannen is afgerond. Dan richt men zich weer op de nieuwe ontwikkelingen, waardoor de eerdere plannen voortdurend worden aangepast en nooit afgerond. Hij constateert dat deze situatie zich in veel gebieden in Noord-Holland voordoet en daar is hij erg bezorgd over.

De heer Papineau Salm (PvdA) vraagt wat de provincie kan bijdragen om deze zorgen weg te nemen.

De heer Van Dijk antwoordt dat de afspraken die gemaakt worden, geborgd moeten worden. Het mag niet zo zijn dat als er een nieuwe wethouder wordt aangesteld, alle discussies weer opnieuw gevoerd moeten worden. Hij vraagt zich af hoe de basiswaarden in de regelgeving kunnen worden geborgd. Op deze vraag kan hij ook niet zomaar een antwoord geven. Hier is nog geen instrument voor beschikbaar.

Mevrouw Rommel (VVD) vraagt of de heer Van Dijk concreet kan duiden hoe de provincie qua regelgeving moet omgaan met flora en fauna, omdat dat niet te rigide mag zijn.

De heer Makken merkt op dat wanneer er disproportionele maatregelen genomen moeten worden voor bescherming van het aantal soorten, er een vrijheid bestaat voor partijen om hier afspraken over te maken. Deze afspraken kunnen vastgelegd worden in een convenant of uitvoeringsagenda.

Mevrouw Rommel (VVD) vraagt of het dan gaat over de regels ten aanzien van handhaving.

De heer Meijering constateert een bepaalde krampachtigheid richting de uitvoerders, dat geldt voor allerlei partijen, hoewel zij van goede wil zijn om iets te organiseren in het gebied. Afspraken moeten vastgelegd en nagekomen worden, zodat er continuïteit in het beleid ontstaat en niet elke belangenpartij hierop kan inbreken. Daarnaast moet de provinciale regelgeving niet al te rigide zijn, want er zijn veel vrijwilligers actief in het natuurbeheer en hoe meer regelgeving wordt

geïntroduceerd, hoe meer uren men daarmee kwijt is. Bovendien zijn vrijwilligers veel meer gericht op uitvoering van werkzaamheden en houden zich vaak niet bezig met het naleven van regelgeving. De heer Hoekstra benadrukt dat inbreuk op de directe leefomgeving tot veel protest kan leiden. Er zullen altijd groepen zijn die hiertegen in het geweer komen.

Mevrouw Rommel (VVD) wil graag van de aanwezigen horen wat de omstandigheden in het gebied zijn en hoe de provincie kan bijdragen aan een goede uitvoering van de natuurwet.

De heer Meijering constateert dat er inmiddels al op twee plaatsen door jagers bij iedere actie die wordt ondernomen, een melding moet worden gedaan, zowel bij de Faunabeheereenheid als bij de provincie. Dat kan leiden tot een accumulatie van handelingen die leidt tot vele extra uren administratief werk.

De heer Van Dijk pleit enerzijds voor minder administratieve regels, maar aan de andere kant ontstaat er een vacuüm in de regelgeving waardoor bepaalde ontwikkelingen in het duingebied die ten koste gaan van de biodiversiteit, niet kunnen worden geblokkeerd. Daarom is hij niet echt voorstander van het loslaten van allerlei regels.

Mevrouw Uitenhuis merkt ten aanzien van agrarisch natuurbeheer op dat de provincie aandacht kan geven aan langdurige pachtcontracten, als motivatie voor agrariërs om echt in de kwaliteit van gebieden te investeren, waardoor er ook meer draagvlak ontstaat.

De heer Papineau Salm (PvdA) vraagt of deze werkwijze bijdraagt aan de algemene doelen.

Mevrouw Uitenhuis meldt dat er recent een nulmeting heeft plaatsgevonden en bij een goed beheer en behoorlijke vergoedingen zijn de resultaten kwalitatief beter. De gebiedsgerichte aanpak staat centraal, maar je bent afhankelijk van of bijvoorbeeld de burens wel of niet meedoen. Wanneer er geen versnippering plaatsvindt en er goede resultaten voor de totale biotoop kunnen worden bereikt, dan is het gemakkelijker om een contract af te sluiten. Er moet sprake zijn van een bepaalde kritische massa.

De heer Pieterman (50plus) stelt voor om de biodiversiteit als uitgangspunt voor de monitoring te nemen. Hij vraagt waarop de nulmeting betrekking heeft.

Mevrouw Uitenhuis antwoordt dat de nulmeting waar zij over spreekt, het weidevogelcontract betreft. Aan de hand van het aantal weidevogels kan vervolgens aangegeven worden hoe de diversiteit in de biotoop zich ontwikkelt.

De heer Pieterman (50plus) meent dat enkel de monitoring van het aantal weidevogels niet voldoende is. Wanneer het met de weidevogels goed gaat, kan een andere soort juist achteruitgaan.

Mevrouw Uitenhuis meent dat het niet op één soort laten struikelen van recreatieve ontwikkelingen in een breder kader moet worden gezien, dus ook andere activiteiten moeten erbij betrokken worden.

De heer Makken bevestigt dit. Alles moet in een breder kader worden afgewogen, ook tussen verschillende domeinen, want je kunt niet alle natuurwaarden behouden en gelijktijdig economische activiteiten ontwikkelen, behalve wanneer een bepaald gebied geïsoleerd wordt beheerd. Dat is dan weer een andere situatie.

De heer Jonkma meent dat men zich moet realiseren dat de natuur zijn eigen gang gaat en je kunt niet alles beheren en controleren.

De heer Makken meldt dat er afspraken worden gemaakt en men probeert het natuurbeheerplan zo goed mogelijk met elkaar uit te voeren. De dynamiek is overigens vrij onvoorspelbaar, dus de uitkomsten kunnen niet altijd volledig geconcretiseerd worden.

De heer Jonkma, Gaasperplas, meldt dat er allerlei natuurgebieden zijn ingericht en met elkaar zijn doelen afgesproken. Gedeeltelijk wordt de subsidie hierop gebaseerd. Bij bepaling van het doelpakket kan de ambitie opgenomen worden. In dat kader zou het goed zijn wanneer de provincie een niet al te lage ambitie nastreeft, zoals momenteel wel in bepaalde gebieden het geval is. Dat wordt waarschijnlijk ingegeven door financiële overwegingen.

De heer Pieterman (50plus) merkt op dat men ook te maken heeft met Europese regelgeving en de afweging is of men daar wel of niet iets aan wil toevoegen.

De heer Jonkma is van mening dat de provincie ervoor kan kiezen om in bepaalde gebieden voor nieuwe natuur een hoger doel vast te stellen en hierop de monitoring af te stemmen.

De heer Pieterman (50plus) stelt daarom voor een nulmeting uit te voeren en na twee jaar de stand van zaken te monitoren.

De heer Makken stelt dat dit afhankelijk is van de gehanteerde systematiek. Kiest men voor een gezonde habitat of voor een gezonde habitat voor bepaalde soorten?

Mevrouw Koning (CDA) vraagt naar de compensatieprijs voor plannen van bijvoorbeeld de recreatiesector. Wat wordt er van de provincie verwacht?

De heer Makken verneemt van ondernemers dat wanneer zij hun bedrijf willen uitbreiden, zij niet weten wat de compensatievereisten zijn en in welke vorm deze moeten plaatsvinden, zoals meer groen of het bevorderen van een bepaalde soort. Ook is onduidelijk hoeveel kosten hiermee samenhangen, hetgeen vaak veroorzaakt wordt doordat provincies en gemeenten het ook niet goed weten. Hij stelt voor de ondernemer van vaak kleinere bedrijven, een voorstel te laten opstellen, afgestemd op de grootte van zijn bedrijf, om te voorkomen dat de ondernemer van het kastje naar de muur wordt gestuurd.

De heer Jonkma stelt voor biodiversiteit als uitgangspunt te nemen en daarbinnen kunnen bepaalde beschermde soorten bevoordeeld worden, zoals grutto's. Wanneer er een kleine vijver wordt aangelegd, dan kan dit doel al snel gerealiseerd worden. Er kan met bepaalde soorten gecompenseerd worden.

De heer Van Liere (PvdD) vindt de suggestie om niet te focussen op een bepaalde soort, maar voor een geschikte habitat te zorgen, interessant. De natuur in Noord-Holland is echter behoorlijk versnipperd en de milieucondities voldoen niet aan de minimumnormen. Wanneer men zich op de habitat richt, dan betekent dat grote noodzakelijke investeringen in natuuroppervlakte en kwaliteit.

De heer Makken denkt vanuit de leefomgeving. Deze leefomgevingen variëren per gebied, maar wanneer de natuurwaarden zo optimaal mogelijk gecreëerd worden, dan doet de natuur de rest, simpel gezegd. Daarom is het jammer om op een bepaalde soort in te zetten, want wanneer dat niet lukt, dan is het natuurbeleid op papier mislukt, terwijl er op andere waarden juist een goed resultaat bereikt kan worden.

De heer Van Liere (PvdD) meent dat bepaalde soorten zich niet kunnen manifesteren vanwege de op bijna alle plaatsen te hoge stikstofdepositie en het feit dat snelgroeiers al snel de zeldzame soorten overwoekeren.

De heer Makken concludeert dat het echte probleem zit in de relatie natuur versus landbouw. Hij meent dat recreatie zelden echt storend is en het speelt geen rol bij de stikstofdepositie. Dat is dus een andere discussie.

Mevrouw Uitenhuis heeft eerder in deze discussie gehoord dat men uitgaat van een breder kader dan enkel recreatieve ontwikkelingen.

De heer Makken antwoordt dat bijvoorbeeld een agrariër dan een andere bedrijfsvoering moet nastreven. Hij is het eens met de opmerking van mevrouw Uitenhuis dat er vanuit een breder kader gedacht moet worden.

De heer Papineau Salm (PvdA) vreest voor problemen tussen de natuurorganisaties en de recreatieve sector vanwege de tegengestelde belangen. Hij vraagt of zijn vrees terecht is.

De heer Makken is van mening dat de terreinbeheerders wel aangeven dat de soortenlijsten te kort zijn. Niettemin heeft hij het gevoel dat zij de nieuwe Natuurwet wel degelijk ondersteunen, omdat deze de flexibiliteit biedt die nodig is voor een goed natuurbeheer en ook omdat zij weten dat een hele rigide natuurbeschermingswet het draagvlak weghaalt.

Deelsessie 3: de heer Burger, natuur en economie

De heer Bouberg Wilson (ONH) vraagt of de heer Burger voorstander is van het hanteren van een businessmodel.

De heer Burger constateert dat er een bepaalde trend is ontstaan, want daar bestaat blijkbaar een markt voor. Er zijn intussen commerciële bureaus actief die initiatiefnemers helpen bij het organiseren van festivals in natuurgebieden. Er moet namelijk een natuurtoets uitgevoerd worden (er wordt een definitielijst opgesteld wat deze toets precies inhoudt) om een economische activiteit mogelijk te maken. De vraag of hij voor of tegen is, kan niet duidelijk beantwoord worden. Men is voorstander van economische ontwikkelingen, maar er worden wel vragen gesteld bij het businessmodel om natuurparken en natuurgebieden rendabel te maken. Men mist namelijk een goede inzage in de draagkracht van een gebied, aangezien daar de kennis ook wetenschappelijk, redelijk beperkt over is, want dat gaat altijd over maatwerk.

De heer Bouberg Wilson (ONH) erkent enerzijds de draagkracht van de natuur en anderzijds de eisen die het natuurbeheer ook financieel stelt. Deze afweging maken is niet gemakkelijk.

De heer Riessen, Faunabescherming, refereert aan het gebied bij de Ackerdijkse plassen, dat enerzijds helemaal is ingericht voor de natuur, maar anderzijds is er recent een grote roeibaan bij Zevenhuizen aangelegd. Op advies van een natuurbureau is de waterstand in het gebied enorm

verhoogd om te voorkomen dat er allemaal zeldzame vogels gaan broeden, want nu zitten er ongeveer 12 futen en die hebben begroeiing nodig om een nest te maken en door de hoge waterstand is dat niet mogelijk. De reden om deze vogels af te schrikken is een grote roeiwedstrijd die binnenkort plaatsvindt en waar veel bezoekers op afkomen. Men vreest ervoor dat wanneer daar futen gaan broeden, men geen vergunning krijgt voor het organiseren van de wedstrijd. Hij vraagt naar hoe de brancheorganisatie haar taken beoordeelt. Hij gaat er zelf vanuit dat de groene belangen prevaleren, maar dat blijkt in de praktijk toch niet altijd het geval te zijn. Daarnaast lijken er zich gevallen voor te doen dat groene bureaus toeschrijven naar de wensen van de opdrachtgever. Misschien zou het goed zijn om een ethische commissie in te stellen om deze bureaus te controleren.

De heer Burger merkt op dat er een strikte gedragscode wordt gehanteerd, deze staat ook op de website, en er is een onafhankelijke klachtencommissie actief onder leiding van mevrouw Freriks. Deze commissie is nu vijf jaar in functie, maar zij heeft nog geen enkele officiële klacht ontvangen. Onlangs is gesproken met de Koepel van Natuur- en Milieufederaties over de lage kwaliteit van de natuurbureaus in Nederland, en hieruit blijkt dat onderzoeken van bureaus uitkomsten tonen, die de Natuur- en Milieufederatie niet welgevallig zijn. Toch kiezen zij er niet voor om dan een klacht in te dienen, maar zij stappen direct naar de rechter. Dit zou men eigenlijk inhoudelijk met elkaar moeten kunnen oplossen, om een grote hoeveelheid aan rechterlijke procedures te voorkomen, niet alleen vanwege de langdurige trajecten en hoge kosten, maar ook vanwege het negatieve imago voor de natuur dat hierdoor ontstaat. De betreffende roeivereniging uit het voorbeeld zou aan het bureau een advies moeten vragen over hoe men broedende vogels uit het gebied kan weren. Hiervoor dient de gedragscode van het netwerk gehanteerd te worden, zodat voorkomen wordt dat later wordt geconstateerd dat het bureau onrechtmatig heeft gehandeld.

De heer Driessen, juridisch adviseur Recreatie Noord-Holland, meent dat wanneer de opdrachtformulering duidelijk is, er geen ruimte bestaat om af te wijken.

De heer Burger bevestigt dit.

Mevrouw Duijn Staatsbosbeheer, constateert dat men in een spagaat zit, enerzijds omdat men de natuurwaarden zo goed mogelijk wil beschermen, maar anderzijds is de financiering door provincies en gemeenten onvoldoende en is het hanteren van een verdienmodel noodzakelijk. Men kijkt naar de minst kwetsbare gebieden om festivals te organiseren. Men kan de initiatiefnemers geen verwijt maken, want dit is inherent aan het financieringssysteem.

Mevrouw Jellema (PvdA), Statenlid, stelt dat PS vaak aan het eind van trajecten besluiten moeten nemen. Wat wordt PS geadviseerd om het juiste evenwicht tussen economische en natuurbelangen te realiseren?

De heer Luntz, Natuurmonumenten, meldt dat er festivals worden georganiseerd in slechts 15% van de gebieden. In de overige 90% staat de natuur voorop en dat blijft ook zo. Het gaat dus om een heel klein percentage.

Mevrouw Jellema (PvdA) refereert aan het feit dat er elk jaar 250 ha bijkomt, gronden die ook onderhouden moeten worden. Op de achtergrond spelen verdienmodellen kennelijk altijd een rol.

Stichting Bosbeheer, benadrukt dat het nagestreefde ambitieniveau van belang is. Er is een infrastructuur nodig om de natuur te onderhouden, dat is een deel van de maatschappij.

De heer Burger benadrukt dat hij niet gezegd heeft dat er achter ieder natuurgebied een businessmodel zit. De bureaus constateren een trend waar men zelf moeite mee heeft en waar men twijfels over heeft. Hij verzoekt PS gebruik te maken van objectieve kennis van ecologen en landschapsbeheerders, omdat het heel moeilijk is om gebieden te objectiveren. Landelijk wordt de discussie met name overheerst door wat men juist niet in de natuur wil toestaan. Om het organiseren van festivals in natuurgebieden te voorkomen, worden natuurbelangen ingezet in bezwaarprocedures.

De heer Van Esterik, beleid openbare ruimte gemeente Haarlem, meldt dat Haarlem niet zoveel natuurgebied heeft, maar hij veronderstelt dat het draait om de belangen van de natuur versus de beleving. Ook al heeft een gebied ecologisch minder waarde, dan kan het nog wel waarde hebben voor de natuurbeleving.

De heer Mieses heeft het idee dat er echt getracht wordt om op een wetenschappelijke manier te oordelen, want ook in juridische procedures is het oordeel van een onderzoeksbureau vaak maatgevend. Niettemin bestaan er altijd twijfels omdat rapporten worden gemaakt in opdracht van. De heer Burger gaat uit van twee poten: het natuuronderzoek en andere maatschappelijke belangen. Zijn advies is om maatschappelijke rapporten op te stellen enkel op basis van behoud van natuurwaarden.

De heer Burger bevestigt deze werkwijze, maar de wetenschappelijke kennis ontbreekt nogal eens. Hij meent dat juist biologen en ecologen van natuurbureaus inhoudelijk adviseren op basis van alle kennis die bij de bureaus beschikbaar is. Niettemin lijkt het erop dat de bureaus de sociaalgeografische omstandigheden, de natuurbeleving, nog te weinig betrekken in hun onderzoeken.

De heer Mieses is van mening dat de natuurbeleving vooralsnog ontbreekt in de conclusies, terwijl deze juist wel kan leiden tot een ander oordeel over de omstandigheden. Vaak is er alleen maar literatuuronderzoek gedaan.

De heer Driessen, juridisch adviseur Recreatie Noord-Holland, merkt op dat er vaak een natuurtoets wordt gedaan voordat er festivals worden georganiseerd. De initiatiefnemer geeft hiertoe opdracht, maar bijvoorbeeld bewonerscommissies van appartementencomplexen of natuurgroepen proberen hiertegen verweer te voeren vanwege de aanwezigheid van een paar plantjes in de buurt. Het is moeilijk om hier goed mee om te gaan. De politiek moet hier op reële wijze naar kijken.

De heer Bouwens, RUD Noord-Holland noord, merkt op dat de taak van de groene bureaus is het toetsen van ecologische onderzoeken van initiatiefnemers aan de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet. Zij constateert dat er helaas vaak verschillen zitten tussen de oordelen van verschillende bureaus over dezelfde situaties.

De heer Burger bevestigt dat de taak van de bureaus het toetsen aan wet- en regelgeving is, maar daarnaast moet ook een oordeel worden gevormd vanuit het eigen specialisme.

Mevrouw Weemhoff (D66) vindt het als Statenlid belangrijk om een goede afweging te kunnen maken tussen verschillende beleidsdoelen. Met groen kapitaal is een aantal doelstellingen bepaald, zoals de ecologische waarde, maar ook de natuurbeleving en de economische doelstellingen zijn van groot belang. Het zou logisch zijn om bepaalde waarden en een waarderingssysteem te koppelen aan de verschillende doelstellingen, zodat er een betere en heldere afweging kan plaatsvinden.

De heer Breukelen, ecooloog bij Waternet, meent dat er grote kansen liggen wanneer je je realiseert dat de gemiddelde burger die van de natuur geniet, zich niet per definitie bewust is van hoge natuurwaarden die al dan niet aanwezig zijn of wanneer er economische verdienmodellen achter zitten.

De heer Burger erkent dat er een meer integrale afweging gemaakt zou moeten worden.

Mevrouw Duijn, Stichting Bosbeheer, erkent dat een bepaalde zonering toegepast moet worden tussen gebieden. Er worden zelfs recreatieterreinen aangelegd in de nabijheid van de stedelijke omgeving.

Mevrouw Weemhoff (D66) benadrukt dat voor de communicatie naar buiten duidelijk moet worden aangegeven dat recreatiegebieden niet altijd ten koste gaan van de ecologische waarden in het gebied.

Mevrouw Duijn, Stichting Bosbeheer, antwoordt dat omwonenden dit op een andere manier beleven dan de gemiddelde bezoeker van een festival.

De heer .. constateert dat natuurwaarden niet gekwantificeerd kunnen worden, want het gevoel speelt hierbij een grote rol.

Mevrouw Weemhoff (D66) zou graag wetenschappelijk willen onderbouwen waarom het in het ene geval wel wordt toegestaan, en in het andere niet.

De heer .. meent dat het dan om een vals gevoel van wetenschappelijke verantwoording zou gaan, en die bestaat niet. Elk Statenlid moet dat op eigen gevoel doen, want er bestaat geen wetenschappelijke meetladder.

Mevrouw Weemhoff (D66) wil aan bezwaarmakers kunnen uitleggen waarom bepaalde verzoeken vanuit bepaalde doelstellingen wel worden ingewilligd en andere niet.

De heer Burger benadrukt dat de visie door de provincie moet worden opgesteld. Daarom dient te worden aangegeven wat men wil behouden en hoe de status quo eruitziet. De monitoring hiervan dient uiteraard wel plaats te vinden.

De heer Harten, wilbbeheerseenheid Groot Geestmerambacht en jager, huurder van land van Staatsbosbeheer en boer. In de afgelopen 16 jaar heeft hij ervaren dat een natuurgebied na tien jaar helemaal verdwenen kan zijn en dat er elders nieuwe natuur is ontstaan. Men schikt zich uiteraard naar de wet, maar de TBO's hebben onvoldoende zicht op hoe het in de praktijk werkt. Het gaat om een dynamische situatie die niet strikt in een wet kan worden geborgd. De bevolking neemt in aantal nog steeds toe en dat heeft ook consequenties voor de natuurontwikkeling. De natuur past zich aan nieuwe situaties aan door op de ene plaats te veranderen of te verdwijnen en op de andere plaats opnieuw te ontstaan. Hij is fel voorstander van het betrekken van de adviezen van groene bureaus bij te maken keuzes.

Mevrouw Rommel (VVD) is nu Statenlid en dat was ook het geval in de periode van 1999 tot 2003. In die periode is de Flora- en Faunawet ingevoerd. Toen waren er problemen omdat er geen ganzen en herten waren en vandaag de dag is deze situatie volledig omgekeerd. Daarom moet ervoor gezorgd worden dat de natuur behouden blijft en dat ontwikkelingen niet uit de hand lopen.

De heer Harten refereert aan het aantal verkeersongevallen met damherten. Dat is veel belangrijker dan de aandacht richten op de natuurbeleving. In de jagerswereld wordt weinig of geen gebruik gemaakt van adviesbureaus, wel door gemeenten. Er is dus weinig expertise bij de bureaus beschikbaar over de regels over wat en waar bejaagd mag worden.

De heer Burger bevestigt dat er inderdaad weinig bureaus met een goede kennis van zaken zijn die Faunabeheerplannen opstellen, dat zal niet meer zijn dan 10%. De netwerkorganisatie probeert wel zoveel mogelijk partijen uit te nodigen en te betrekken bij informatiebijeenkomsten. De specifieke expertise van jagers is alleen beschikbaar wanneer er jagers bij de bureaus betrokken zijn. De vraag aan de bureaus is vaak beperkt en richt zich regelmatig op hoe men bepaalde soorten kan weghouden of hoe kan worden voorkomen dat er gebroed wordt. De Statenleden moeten de afweging in een veel breder kader maken. Daarom dient via insprekers in commissies zoveel mogelijk kennis te worden vergaard, ook over onderzoeksrapporten, aangezien deze voor Statenleden moeilijk leesbaar zijn. Ook bij vrijwilligersorganisaties zit heel veel kennis van goede kwaliteit. Het natuurnetwerk in Nederland is dus enorm verweven.

Mevrouw .., gemeente Haarlem, loopt met name aan tegen soortenbescherming van bijvoorbeeld huismussen en vleermuizen. Bij elke renovatie van een huis of dak moet onderzoek gedaan worden naar bijvoorbeeld huismussen en moeten er maatregelen genomen worden. De gemeenten zijn daarom voorstander van een gebiedsgerichte aanpak om te voorkomen dat voor iedere sloop een flora- en faunaonderzoek moet worden gedaan. Zij is benieuwd naar de mening van de provincie hierover.

De heer Burger meldt dat ten aanzien van soorteninventarisatie er alleen nog maar een breed gedragen formeel geaccepteerd vleermuizenprotocol is, meer niet. Er bestond destijds bij de ministeries totaal geen draagvlak voor een onderzoeksprotocol. Het omgaan met individuele soortenbescherming wordt maatschappelijk niet echt serieus genomen. Daarom is men al jarenlang voorstander van soort managementplannen op gebiedsniveau om een populatie op gebiedsniveau te kunnen behouden, hoewel ten gevolge hiervan er wel een keer een individueel dier kan sneuvelen. Men heeft bij IZ getracht om hier financiering voor te verkrijgen, maar hiervoor ontbrak het draagvlak volledig. Daarom wordt er nu gerekend op de inzet van de provincies, want dat biedt nieuwe mogelijkheden.

De heer Van Esterik meldt dat er in Haarlem sinds 3 jaar een ecologisch beleidsplan bestaat en daarmee zit men aan de voorkant van het traject om de natuur en diersoorten globaal in kaart te brengen. Deze informatie wordt betrokken bij ruimtelijke ontwikkeling om aan de natuur zoveel

mogelijk kansen te bieden in een stedelijke omgeving. Dit is een betere werkwijze dan om reactief op te treden wanneer er aanvragen voor bouwvergunningen worden voorgelegd.

Mevrouw Weemhoff (D66) vraagt zich af of de natuurbeleving meer in de wetgeving moet terugkomen.

De heer Burger antwoordt dat de natuurbeleving zeker een rol speelt bij de uitvoering van de regelgeving op provinciaal niveau. Dit aspect dient zeker ingebracht te worden, want de kans bestaat dat er in een stedelijke omgeving minder aandacht wordt gegeven aan natuurbelangen. Hij is positief over de kennis in de markt, zowel bij professionals als vrijwilligers. Wanneer die kennis gebundeld kan worden en terechtkomt bij de beleidsmakers, dan is hij heel positief over de toekomst.

3. Thema Houtopstand en bosbeheer

Het tweede thema is "houtopstand en bosbeheer". Hierover spreken de heer Den Ouden (boscoloog van de Wageningen Universiteit) en de heer Hoekstra (accountmanager Noord-Holland, afdeling Mens en omgeving, Staatsbosbeheer). Hun presentaties zijn als bijlage bij dit verslag gevoegd. Alle deelnemers kiezen een deelsessie met een van de sprekers en kunnen desgewenst tussentijds wisselen van sessie.

Ik beschouw het opnemen van de Boswet in de nieuwe Wet Natuurbescherming als een zeer ongelukkig besluit, zowel de opname als de uitwerking. Mijn belangrijkste bezwaar is dat hiermee bos gelijk gesteld wordt aan natuur. Deze beweging werd al ingezet met de rijksnota Natuur voor mensen, mensen voor natuur, waarin bos vooral werd gezien als een onderdeel van de natuurlijke omgeving, en waarin expliciet de productiedoelstellingen binnen het bosbeleid werden verlaten. De Boswet daarentegen is niet gemaakt omwille van natuurdoelen, maar is een economische wet. De eerste aanzet van de Boswet, ter bescherming van het bosareaal en de houtvoorziening, is gemaakt tijdens de Eerste Wereldoorlog, waarbij in Nederland grote houttekorten ontstonden en de eigen houtvoorraad uitgeput dreigde te raken. De belangrijkste aanvulling vond plaats tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarbij door het Duitse gezag binnen twee maanden (juli 1940) de meldingsplicht en herplantplicht werden ingesteld. Die is in de recentere versies van de Boswet onverkort overgenomen. Met andere woorden: de Boswet was bedoeld om de omvang en de kwaliteit van de houtvoorraad te beschermen zodat we er in tijden van schaarste op terug kunnen vallen. De afgelopen decennia hoefden we ons daar niet al te druk over te maken. Met de toenemende druk op bossen in de voorziening van grondstoffen en energie is dit echter weer zeer actueel geworden.

De Boswet heeft zeer goed gefunctioneerd. Dit functioneren wordt ondermijnd door het creëren van vrijstellingen voor de herplantplicht in de huidige Wet Natuurbescherming. Dit is ingegeven door de klacht van natuurbeheerders die bos wilden omvormen tot andere vormen van natuur en te weinig areaal beschikbaar hadden om dit verloren bos te compenseren. Is dit probleem het gevolg van de Boswet, of wellicht van een te hoge ambitie ten aanzien van omvang en snelheid waarmee bos moet worden omgevormd tot andere vormen van natuur? Mijns inziens is door het opheffen van de herplantplicht bij omvorming naar andere verschijningsvormen van "natuur" het kind met het badwater weggegooid. Het kabinet geeft in de Memorie van Toelichting aan zich geen zorgen te maken over het afnemen van het bosareaal "in het licht van de verantwoorde afweging die het bevoegde gezag zal moeten maken." Maar de noodzaak het bosareaal te beschermen betrof primair de houtvoorziening. Ik maak mij zorgen of die overweging nog wel een rol blijft spelen bij het bevoegde gezag. De toelichting op het Ontwerpbesluit verordeningen en beleidsregels stemt mij daarin niet erg optimistisch.

In het Ontwerpbesluit wordt de keuze voor dynamisch bosbeheer omschreven als het verleggen van de nadruk van 'conserverend en nadruk op kwantiteit' naar meer 'dynamisch en de nadruk op kwaliteit'. Dit kan ik mij goed voorstellen in beschreven context van duin- of stuifzandgebieden waarin bosvegetatie een belemmering kan vormen voor geomorfologische processen die nodig zijn voor de instandhouding van deze natuurtypen. Maar hier is dan geen sprake van "bosbeheer", maar eerder van "landschapsbeheer". Mijn grootste bezwaar hier geldt de veronderstelling dat 'dynamisch' leidt tot meer 'kwaliteit'. Immers, bosesystemen hebben een zeer lange tijd nodig om zich te ontwikkelen, en dat geldt zeker voor de onderliggende bodemprocessen. Opbouw van organische stof in de bodem en de ontwikkeling van een complete bodemfauna hebben een zeer lange ontwikkelingsperiode nodig. Door de bosgroeiplaatsen steeds weer om te vormen naar andere vegetaties worden deze processen verstoord wat ten koste gaat van de kwaliteit van de groeiplaats. Het belangrijkste wat wij aan het bosesysteem kunnen geven is tijd. "Dynamisch bosbeheer" lijkt daar niet aan bij te dragen, en lijkt een eufemisme te zijn van ontbossing. Als toevoeging op dit ontwerpbesluit wil ik er daarom voor pleiten om in ieder geval een differentiatie aan te brengen ten aanzien van de ouderdom van de bosgroeiplaats, en in het geval van oudere bosgroeiplaatsen een meer conserverende strategie te volgen.

Met de keuze voor een meer dynamische benadering van het bosbeheer wordt in feite de herplantplicht gezoneerd. Er blijft dan nog steeds een deel van het bosareaal over waarin die herplantplicht blijft gelden, en dus blijft de vraag wanneer een kap gemeld moet worden. De Wet Natuurbescherming stelt een dunning vrij van meldingsplicht. Kap van een opstand moet wel worden gemeld, maar in de praktijk zien we dat bij verjongingsingrepen in het bos ook kleinschalig wordt ingegrepen. Gezien het voorgaande is dit ook sterk aan te bevelen, omdat daarmee na een verjongings- of oogstingreep het bosklimaat aanwezig blijft. In de Memorie van Toelichting wordt gesteld dat "het vellen van bomen die een open ruimte in het bos creëren met als beoogd effect structuurvariatie en de ontwikkeling van de overblijvende houtopstand (...) vallen onder de begripsomschrijving van dunnen (en) kunnen uitgevoerd worden zonder dat het leidt tot een herbeplantingsplicht." Dit biedt ruimte om de meldingsplicht te beperken tot kap met een minimum oppervlakte. Dit zou in de orde van grootte van 0.25 ha kunnen zijn. Tevens kan dit een stimulans zijn voor het ontwikkelen van meer kleinschaliger uitgevoerde beheermaatregelen.

Voorts geldt voor de herplant (via aanplant of natuurlijke verjonging) dat dit op bosbouwkundig verantwoorde wijze dient te gebeuren. Wat bosbouwkundig verantwoord is werd vroeger overgelaten aan het oordeel van Staatsbosbeheer. Dat gemak bestaat niet meer, en dus moet hier door de Provincie een mening over worden gevormd. Bosbouwkundig verantwoord handelen wordt in de Erkenningsregeling Bosaannemers omschreven als "Het handelen rondom en uitvoeren van werkzaamheden in bossen of andere houtopstanden dat is gebaseerd op een goede bedrijfsuitoefening, op duurzame instandhouding en ontwikkeling van die bossen of houtopstanden, op adequate vervulling van de aan die bossen of houtopstanden toegekende functies, en op de "omgeving" van die bossen of houtopstanden (bodem, water en lucht; publiek). Bosbouwkundig verantwoord handelen moet dus altijd worden gezien binnen de context van de doelen die gelden voor een concreet object. Vraag tien bosbouwers om concrete invulling van dit begrip, en men krijgt elf verschillende antwoorden. Toch lijkt me dat enige richting moet worden gegeven om dit verantwoord handelen te kunnen beoordelen. Als mogelijke leidraad voor een nadere definiëring verwijs ik graag naar de uitwerking zoals die door de provincie Gelderland is gemaakt (zie bijlage).

Een termijn van drie jaar voor het slagen van de herplant is te kort. Bij aanplant kan na drie jaar goed worden geëvalueerd of die succesvol is geweest, maar natuurlijke verjonging heeft vaak een langere tijd nodig. Het standaard verlengen van deze termijn met drie jaar lijkt daarom zinvol in het geval van natuurlijke verjonging, waarmee recht gedaan wordt aan de variabele snelheid waarmee natuurlijke verjonging zich vestigt. Blijft nog wel de vraag welke criteria moeten worden gehanteerd. Het kabinet heeft de definiërende eis van 60% kroonbedekking laten varen, waardoor er geen enkel formeel houvast is om te bepalen of een verjonging is aangeslagen of niet. Een criterium zou kunnen zijn dat een verjonging als geslaagd wordt aangemerkt als de dichtheid van de nieuwe generatie minimaal 4000 stuks per ha is op minstens 75% van het oppervlak. Hier zouden ook eisen aan de samenstelling van de verjonging kunnen worden toegevoegd.

De samenstelling en dichtheid van de verjonging kan sterk worden beïnvloed door herbivoren. In de Provincie Noord Holland zijn dat nu vooral ree en damhert. Wanneer deze invloed te groot wordt kunnen door wildvraat de doelen van het beheer niet worden bereikt zonder het nemen van kostbare beschermende maatregelen. De kosten hiervoor kunnen als schade worden gezien voor de beheerder die evenals landbouwschade in aanmerking zou moeten komen voor compensatie. Ook zou de uitwerking van het faunabeheerplan gericht moeten zijn op het voorkomen van schade aan de bosbouw. Ik ervaar het volledig ontbreken van enige referentie aan dit aspect in het Ontwerpbesluit als een groot manco.

Bijlage: Bosbouwkundig verantwoorde herplant (Uit: De Boswet in Gelderland)

De herplant moet gebeuren op bosbouwkundig verantwoorde wijze (KB 20-6-1962). De aan te brengen nieuwe beplanting moet kwalitatief en kwantitatief in een redelijke verhouding staan tot het gevelde of tenietgegangene (College van Beroep voor het bedrijfsleven d.d. 30 oktober 1987). Het doel van de herbeplanting is het opnieuw laten ontstaan van bos als levensgemeenschap, een boscossysteem (College van Beroep voor het bedrijfsleven d.d. 27 dec 1994). Bos is dus wat anders dan de continue aanwezigheid van een bomenbestand, intensieve snijgriendteelt, de teelt van kerstgroen of een kwekerij.

Wij stimuleren op grote schaal geïntegreerd bosbeheer: het zoveel mogelijk gebruik maken van natuurlijke processen in het bos. Herbeplanting door natuurlijke verjonging geniet waar dat enigszins mogelijk is dan ook de voorkeur. De natuurlijke verjonging en de ontwikkeling van de bosbodem mag (behalve in het kader van omvormingsbeheer op basis van een beheerplan) dan niet tegengestaan worden door het uittrekken van kiemplanten, het rooien van stobben, diepploegen, bemesten en beweiden. Het kan soms nodig zijn om natuurlijke processen te versnellen, bijvoorbeeld door bodemverwonding, planten, rasteren. De natuurlijke verjonging is geslaagd als driejarige kiemplanten een bedekking hebben van 60%. Zolang dat niet aan de orde is, spreken we van een kapvlakte. Een zeker aandeel struiken als lijsterbes, vuilboom en dergelijke worden geaccepteerd als soorten die thuishoren in de natuurlijke successie. Linde wordt alleen geaccepteerd bij aanplant in individuele of groepsgewijze menging, niet als grootschalige monocultuur.

Waar natuurlijke verjonging niet mogelijk of te verwachten is, bijvoorbeeld bij smalle lintbeplantingen (minder dan 30 meter breed) en lanen, moet geplant worden met soorten die aansluiten bij de groeiplaats. Ook gaten in lanen als gevolg van ziekte of wind moeten in principe weer worden ingeplant. Als herinplant niet mogelijk is door te weinig licht, kan uitstel van de herplanttermijn worden gevraagd. Als herinplant om andere redenen niet mogelijk is, moet elders worden gecompenseerd. Als de achterblijvende beplanting te klein is om onder te Boswet te vallen, moet de hele beplanting worden gecompenseerd.

Bij herplant gelden de volgende richtlijnen: met tweejarig bosplantsoen een plantverband van maximaal 2 x 2 meter, met populier en wilg een plantverband van maximaal 8 x 8 meter, met veren een plantverband van maximaal 4 x 4 meter. Bij laanbomen langs wegen een onderlinge afstand van maximaal 10 meter. Bij herplant moet de oppervlakte tot aan de buitenste stobben weer ingeplant worden. U bent verplicht om drie jaar na de herbeplanting niet aangeslagen beplanting te vervangen.

Wij beschouwen zoomvegetaties als een belangrijk onderdeel van het boscossysteem. Wij beschouwen omvorming van opgaand bos naar mantelvegetatie in bosranden over een breedte van 10 meter. dan ook als bosbouwkundig verantwoorde herbeplanting. Bij bosstroken die smaller zijn dan 30 meter. moet het aandeel boomvormers minimaal 60% zijn.

Werkconferentie Wet natuurbescherming

Franke Hoekstra, Staatsbosbeheer

Afd Mens & Omgeving.

werkconferentie wet natuurbescherming NH 9 mei
2016

Boswet --> Hfdst Houtopstanden

Boswet	Hfdst Houtopstanden
Kapmelding	Kapmelding
Herplantplicht	Herplantplicht
Vrijstelling Staatsbosbeheer tbv natuurontwikkeling	Vrijstelling Herplantplicht in N2000 gebieden
	Gedragcode kap en herplantplicht
	PNH: Vrijstelling Herplantplicht in NNN
	PNH: Regels Herplantplicht

Regels Herplantplicht

- Invulling bosbouwkundig verantwoord:
 - locatie
 - grondsoort
 - **plantmateriaal**

Bos in Noord Holland

- Keuze voor dynamisch bosbeheer
 - Mogelijkheden voor natuurontwikkeling (N2000 en NNN)
 - Nadruk op kwaliteit van natuur en het (nieuwe) bos
 - Sturingsmogelijkheden via NBP (ambitiekaart)
 - Maar

Bos > natuur & biodiversiteit

- Recreatiebos
- Hout & biomassa
- CO₂

Verslag Deelsessies thema Houtopstanden

Deelsessie 1: de heer Den Ouden: houtopstand

De heer **Papineau Salm** (Statenlid PvdA) vindt de aanwezigheid van grote dieren een verrijking van natuurgebieden en vraagt waarom de heer Den Ouden daartegen is. De heer **Den Ouden** is niet tegen grote dieren, maar hij vraagt aandacht voor de schade die zij aanbrengen in bossen waar ook houtproductie van belang is en de doelen voor verjonging niet worden gehaald. Het verlies van bomen en verjonging is schade voor de bosbouw. Dat aspect blijft nu buiten beeld. De schade strekt zich ook verder uit, bijvoorbeeld in de Waterleidingduinen aan Natura 2000-doelstellingen. De rechter heeft dit bevestigd.

De heer **Bouberg Wilson** (Statenlid ONH) beaamt dat bos naast natuurrijkdom ook productiebos is en wil weten in hoeverre de ecologische wenselijkheid van diversiteit op goede voet staat met het economische aspect van bosbouw. De heer **Den Ouden** weet dat bosbeheer niet ten koste hoeft te gaan van diversiteit. Bij een bepaald beheer hoort een bepaalde soortensamenstelling. De vraag is welke biodiversiteit gewenst en of acceptabel is. Het misverstand is dat het beheer van bos voor het oogsten van hout ten koste gaat van allerlei natuurwaarden. Het is een ingewikkelde discussie, maar natuur en productie hoeven niet tegenover elkaar te staan. In Nederland is in de afgelopen decennia veel ervaring opgedaan met de meer natuurvolgende vormen van bosbeheer. De natuurwaarde van het bos is er daarmee niet op achteruit gegaan.

De heer **Vera** (bioloog) verbaast zich erover dat bomen blijkbaar gelijk staan aan bos, terwijl een vrijstaande boom er totaal anders uitziet en een hogere biodiversiteit aan organismen huisvest dan een boom in een bos. Hij meent dat beheer wel invloed heeft op natuurwaarden. Nederland heeft namelijk geen echt oude bomen van 800 jaar, omdat bomen eerder oogstbaar zijn. Specifieke fauna die op heel oude bomen leeft, komt dus niet meer voor in Nederland. Hij deelt de mening van de heer **Den Ouden** dat de Boswet er in de nieuwe wet bekaaid vanaf komt. Volgens de Boswet mochten veel dingen niet. Een bedrijfsvoerende bosbouw moet nadrukkelijk worden gescheiden van natuurbos. De schade van grote dieren is sterk bepaald door de moderne bosbouw. Vroeger waren er bosweidesystemen. De heer **Vera** hoopt dat er in de nieuwe wet ruimte is om naar bomen te kijken. De heer Den Ouden doelde met zijn opmerkingen vooral op de context bos waarin houtoogst belangrijk is. Een groot deel van het bos wordt op die manier gebruikt. Daarnaast bestaan bossen waarin natuurontwikkeling en biodiversiteit de belangrijkste rol spelen. Daarvoor gelden andere nuanceringsen en daar hoort een andere diversiteit bij. Oude bomen ontbreken in Nederland. Daarop moet men nog een paar eeuwen wachten, zowel in het bos met natuurfunctie als in de productiebossen. Houtproductie kan ook plaatsvinden in een meer natuurachtige setting. Het beheer van bos voor productie trekt niet per definitie een zware wissel op biodiversiteit, maar het is wel een andere biodiversiteit. Het levert bovendien nuttige producten op die hard nodig zijn. De heer **Vera** (bioloog) vraagt of de bosbouwsector alle natuurregels over zichzelf heeft afgeroepen door bos neer te zetten als de potentieel natuurlijke vegetatie. De heer **Den Ouden** denkt van niet. Bos is een belangrijk onderdeel van de natuur, maar natuur bestaat uit veel meer. Het is gebruiksnatuur. Het is een maatschappelijke beweging, die niet door de bosbouw over zichzelf is afgeroepen. Er komt een beetje een tegenbeweging met de discussie over duurzame energie en grondstofvoorziening. Bos wordt meer gezien als schone productiefaciliteit. Het is van belang na te denken over de zo optimaal mogelijke invulling van die productiecapaciteit, met behoud van biodiversiteits- en andere natuurdoelen. De context is productie en niet natuur, en dat is het probleem met de Boswet in de nieuwe wet. Het is een economische activiteit.

De heer **Papineau Salm** (Statenlid PvdA) vraagt hoeveel hout Noord-Holland kan produceren. De heer Den Ouden weet dat Noord-Holland niet de meest bosrijke provincie is, maar heeft geen cijfers paraat. De bijdrage op nationaal niveau zal bescheiden zijn. Overigens kan Nederland met al het bos ongeveer 7% van de houtbehoefte dekken. Het kabinet had voornemens dit op te trekken naar 25%, maar dat is niet gelukt.

De heer **Van Elderen** (FPG) vraagt welke mogelijkheden de heer Den Ouden ziet voor een combinatie van bosbouw en voedselteelt. De heer **Den Ouden** kent dit soort systemen en refereert aan de permacultuurbeweging, waarbij bomen en gewassen in een mix opgroeien. Het veenweidesysteem is ook een prachtig voorbeeld van agroforestry. De productiviteit van deze systemen is niet zo hoog als die van de intensieve landbouw, maar wel schoner. In Wageningen wordt hiernaar onderzoek gedaan. Mevrouw **Tienkamp** (Staatsbosbeheer) vult aan dat bos vaak recreatiebos is, dat indirect gezondheid en plezier oplevert. Het is voor Nederland dus essentieel om te investeren in de recreatieve en groene infrastructuur, ook voor de leefbaarheid.

De heer **Tilborghs** (GNR) werkt dagelijks aan de natuurdoelstellingen en de productienevendoelelstelling. De ambitie voor dynamisch bosbeheer is goed, met de ambitiekaart van het Natuurbeheerplan als ontheffingsgrond voor de herplantplicht. Hij vraagt of er in de ambitiekaart een differentiatie voor de ontheffing moet komen tussen recente en oudere bossen. De heer Den Ouden vindt dit een uitstekend idee. De meeste bossen zijn jong en jonge bossen hebben tijd nodig. Als een bosgroeiplaats zich kan ontwikkelen, starten allerlei gunstige bodemprocessen. De natuurwetgeving richt zich vooral op mooie dieren en planten, maar het echte werk in de natuur wordt onder de grond gedaan. Dat moet op orde zijn. Hij is zeer terughoudend in het toepassen van dynamisch bosbeheer bij oudere bosgroeiplaatsen. Die zijn zeldzaam. Iedere ontwikkeling die daar wordt vernietigd, is verloren tijd.

Mevrouw **Koning** (Statenlid CDA) vraagt wanneer een bos oud is en of en waarom er grenzen gesteld moeten worden aan de meldingsplicht. De heer Den Ouden geeft aan dat in Nederland een bos oud is als het 100 tot 150 jaar is. De Memorie van Toelichting bij de nieuwe wet noemt een vrijstelling van de meldingsplicht bij "dunnen", maar in de praktijk wordt variabel gedund en valt alles onder dunning. In de wet is niet uitgewerkt wanneer sprake is van "kappen". Er is een beweging van grootschalig verjongen van bos naar kleinschalige ingrepen. Het melden daarvan leidt tot een grote administratieve last voor de beheerder en de handhaver. Die variabele dunning moet dus verder worden geconcretiseerd, bijvoorbeeld met een bovengrens van een kwart of een tiende ha. PS gaan daarover.

De heer **Harte** (Wildbeheereenheid Grootgeesterambacht) weet dat in Noord-Holland 120, 130 jaar geleden veel dennen zijn aangeplant als stuwhout voor de mijnen in Limburg, die nu gekapt moeten worden. Hij is niet voor het vastleggen van een boomleeftijd in de wet, omdat beheerders blij zijn dat er iets anders kan worden geplant. Het zou wel per boomsoort kunnen, maar een grens is niet dynamisch genoeg voor het Noord-Hollandse bos. Mevrouw **Tienkamp** (Staatsbosbeheer) is geen boscoloog, maar beaamt dat er dennen zijn die aan het einde van hun levensduur zijn. Dan moeten de bomen worden vernieuwd en worden meestal geen dennen herplant. Staatsbosbeheer is in eerste instantie opgericht om hout te produceren voor de mijnbouw. Er is toen veel dennenhout geplant, dat van nature op die plekken niet zou groeien. Deze gebieden worden nu deels omgevormd naar grijs duin en deels met andere herplant gevuld. Zij is voor regels per boomsoort.

De heer **Den Ouden** doelde op de leeftijd van de bosgroeiplaats, de plek waar bos is, en niet op die van de bomen. Er kan een oude bosgroeiplaats zijn waar een nieuwe generatie bomen wordt geplant als bomen "op" zijn.

De heer **Vera** (bioloog) weet dat in Engeland veel onderzoek is gedaan naar "ancient forest". Dat betrof in veel gevallen voormalige landbouwgrond. De kiemomstandigheden van bepaalde boomsoorten bepalen of bomen zich kunnen verjongen in het bos. De dynamiek van openheid naar bos en omgekeerd speelt hierin een belangrijke rol. Hij pleit ervoor naar de bomen en de mogelijke combinaties van boomsoorten te kijken en niet naar het bos. Dit kan leiden tot spanning tussen natuurdoelen en economische doelen van de bosbouwer. Daarin is nog veel te winnen aan wederzijds begrip. De heer **Den Ouden** denkt dat deze twee systemen heel goed naast elkaar kunnen bestaan, maar niet door elkaar gehaald moeten worden. De provincie moet oog houden voor de productiedoelstellingen voor de bossen en de bosbeheerders moeten die zo optimaal mogelijk invullen, zowel voor houtvoorziening als voor het natuurlijk functioneren van het bos.

De heer **Krijgsman** rondt de discussie af. De Statenleden hebben weer een aantal handvatten gekregen voor de discussie over de nieuwe wet en de conceptverordeningen.

Deelsessie 2: Franke Hoekstra (Staatsbosbeheer): houtopstand

De heer Hoekstra constateert dat er met deze regeling in de nieuwe wet niet veel verandert. De kapmelding blijft gehandhaafd en de herplantingsplicht blijft bestaan. De verandering zit met name in het feit dat er een generieke vrijstelling verkregen kan worden voor de herplantplicht voor Natura2000-doelen. In Noord-Holland bestaat een vrijstelling voor de herplantplicht in het kader van het weidevogelbeleid. Landelijk gezien worden er veel problemen ondervonden met deze herplantplicht. Het bos werd gedomineerd door natuurbeheerders en niet door bosbouwers en dat heeft geleid tot afname van het bos binnen Staatsbosbeheer. Daarnaast is het zo dat als er bos herplant wordt, dit over het algemeen zo slecht gebeurt dat het in geen jaren een echt bos wordt. Er vindt veel uitval plaats en er wordt slecht materiaal gebruikt. Dit leidt tot hoge kosten en zowel in recreatief, ecologisch en economisch opzicht redt men het niet. In de regeling van de provincie ontbreekt de voorwaarde voor het toe te passen materiaal op basis van de opgestelde rassenlijst.

Mevrouw Jellema (PvdA) vraagt of de reden voor de lage kwaliteit een financiële is. Er kan toch een bepaalde kwaliteit geëist worden? Wie dient hier toezicht op te houden?

De heer Hoekstra antwoordt dat voor de ondernemer de marge op het materiaal zit. Soms is het zo dat er op een bepaald moment geplant moet worden, maar het juiste plantmateriaal is dan niet beschikbaar en dan kiest men voor een lagere kwaliteit, omdat men anders weer een seizoen moet wachten. Het toezicht wordt gehouden door de eindbeheerder of degene die moet herplanten. De overheid moet daarnaast met een greendeal of NEN-normen de rassenlijst vaststellen.

De heer Pieterman (50plus) constateert dat er de laatste jaren toezicht is uitgevoerd en er is gebouwd en weer verloren gegaan. Wat kan de provincie nu wel doen wat de afgelopen jaren niet gedaan is?

De heer Hoekstra gunt Noord-Holland veel meer bos dan het nu heeft, maar dat heeft meer met beleid dan met de wet te maken.

De heer Pieterman (50plus) constateert dat met de nieuwe regelgeving de provincie meer bevoegdheden krijgt. Wat kunnen de Staten doen om verbeteringen te realiseren?

De heer Hoekstra stelt voor de herplant te regelen via een bosbouwkundig antwoord. Het gaat daarbij niet alleen om de locatie of grondstoffen, maar ook om de ecologische kwaliteit. Binnen Staatsbosbeheer is een speciale afdeling belast met zaad en plantsoen. Deze worden via bepaalde kwekers opgekweekt en toch lukt het niet het goede materiaal in alle terreinen beschikbaar te krijgen.

Mevrouw Van Beijma, IJsselmeer Vereniging, vraagt of er door de provincie voorwaarden verbonden zijn aan het te planten aantal en soort bomen wanneer een particulier een landgoed wil omzetten in bos.

De heer Hoekstra antwoordt dat de provincie hier geen regels voor heeft opgesteld, maar een bosbouwkundige invulling helpt hier wel bij, want dan worden in ieder geval de juiste bomen aangeplant die passen bij de grondsoort.

De heer Hielkema, Recreatie Noord-Holland, vraagt zich af waar de grens wordt gelegd bij het aanplanten van exoten, bij het bosgebied, het landgoed of de achtertuin.

De heer Hoeksma meldt dat voor openbare terreinen meer eisen gesteld mogen worden dan voor privéterreinen, mede omdat het wordt gefinancierd met algemene middelen.

Mevrouw Felix, gemeente Alkmaar, meldt dat de Boswet alleen buiten de bebouwde kom geldt. Zij weet dat er wel vragen bestaan over wie bijvoorbeeld verantwoordelijk is voor knotwilg, de provincie of de gemeente. Het verbieden van inheemse planten valt niet onder de Boswet, dat zal aan de gemeente zijn.

De heer Hoekstra constateert dat de huidige verordening wel iets zegt over bomenrijen.

Mevrouw Felix bevestigt dat deze wanneer ze buiten de bebouwde kom liggen, wel onder de Boswet vallen, maar wanneer knotwilgen beeldbepalend zijn dan heeft de gemeente daar niets over te zeggen, omdat deze onder de Boswet vallen. Dat is dus aan de provincie.

De heer Hoekstra heeft recent inzage gehad in recreatieonderzoeken van verschillende provincies en daaruit blijkt dat Noord-Holland heel hoog scoort vanwege het aantal bezoekers, namelijk 14%, in de provincies Noord-Brabant en Gelderland, dus er is bij de bevolking wel behoefte aan bosgebieden.

De heer Pieterman (50plus) vraagt hoeveel mensen uit andere provincies naar Noord-Holland komen.

De heer Hoekstra meldt dat men probeert hier onderzoek naar te doen, want daar kunnen interessante gegevens uit naar voren komen.

De heer De Kam (CDA) vraagt of er in Nederland bosgebieden nodig zijn vanwege de zuurstof.

De heer Hoekstra meldt dat in de bossen in geheel Nederland de geproduceerde CO2 wordt vastgelegd, maar de CO2 van het verkeer en overige veroorzakers wordt niet gecompenseerd. Daarom is bos veel meer dan natuur, het gaat ook om houtproductie. Bij Gamma kan men bijvoorbeeld vloerdelen kopen van Nederlands hout.

Mevrouw Van Holstein, Natuurmonumenten, bevestigt dat men om in Nederland nastreeft meer eigen hout te gaan verkopen, omdat er bomen gekapt moeten worden als gevolg van bosbeheer. Dat gebeurt door Staatsbosbeheer.

De heer Hoekstra bevestigt dat er momenteel 50.000 ha productiebos of multifunctioneel bos in Nederland aanwezig is.

Mevrouw Van Holstein meent dat men met jongere bossen flexibeler kan omgaan dan met oude bossen, want die hebben veel meer waarde. Zij vraagt of deze differentiatie al toegepast wordt.

De heer Hoekstra bevestigt dit. Oude bosgroeiplaatsen zijn bossen die al 200 jaar bestaan en dat leidt tot een bepaalde bodemstructuur en microklimaat dat zeker uniek zijn.

De heer Van Liere (PvdD) vraagt waar deze bossen in Noord-Holland precies liggen.

De heer Hoekstra antwoordt dat in de Gooi- en Vechtstreek en in West-Friesland en binnen Duinland een paar kleine stukjes bos liggen. Deze zijn op een kaart verzameld, welke informatie zeker gedeeld kan worden. De bossen in Nederland beginnen steeds ouder te worden. Het oudste bosgebied van Staatsbosbeheer in Noord-Holland is Schoorl, dat was erop gericht om te voorkomen dat de duinen niet helemaal door Schoorl heen zouden gaan lopen. Aan de zeekant wordt er nu flink ingegrepen om ruimte te creëren voor de Natura2000-doelen.

De heer Vloo, Omgevingsdienst IJmond, vraagt of Staatsbosbeheer merkt dat er toenemende kap plaatsvindt voor biomassa en of dit van invloed is op natuurwaarden.

De heer Hoekstra bevestigt dit. Dat komt voort uit de multifunctionele bossen en daarvoor is beleid opgesteld. Men heeft voor het eigen bos een nieuwe visie opgesteld en deze is beschikbaar op de website.

Mevrouw Weemhoff (D66) vraagt of in de visie van Staatsbosbeheer is opgenomen dat ondanks dat er een vrijstelling voor de herplantplicht is gegeven, er alternatieve compensatie plaatsvindt.

De heer Hoekstra meldt dat in de visie is opgenomen dat men landelijk gezien streeft naar meer bosgebieden.

Mevrouw Weemhoff (D66) zou het handig vinden om wanneer er gekapt wordt om natuurwaarden te waarborgen, op basis van deskundige adviezen aangegeven wordt welke compensatiemogelijkheden er bestaan, want dat maakt het keuzes maken eenvoudiger voor de provincie.

De heer Hoekstra meldt dat men via het natuurbeleidsplan van de provincie kan bijhouden hoe het staat met het areaal bos. Over de jaren heen wordt zichtbaar of het bos toe- of afneemt. De aanleg van bos is onderdeel van beleid en dat is niet opgenomen in regelgeving. Hierin kan Staatsbosbeheer goed adviseren, evenals de andere (12) terreinbeheerders. Rijkswaterstaat kapt bijvoorbeeld ook veel bomen, maar die herplanten op vrijwillige basis. Het gaat dan vaak om kleine stukjes. Als voorbeeld wordt de bocht in de A8 bij Purmerend genoemd. Hier is ter compensatie 17 ha bos aangeplant.

Mevrouw Van Holstein stelt voor naar het voorbeeld van de provincie Utrecht een compensatieloket in het leven te roepen om vraag en aanbod van locaties met elkaar te verbinden. Hierdoor ontstaat een betere coördinatie en vindt de compensatie zo optimaal mogelijk en in de nabijheid van de gekapte bomen plaats. Hier kunnen natuurorganisaties ook bij adviseren.

Mevrouw Weemhoff (D66) heeft er behoefte aan ter voorbereiding van de vaststelling van de wet dat de uitvoerders de provincie een inventarisatie aanbieden van tegenstrijdige regelgeving en op welke gebieden men elkaar wel of niet kan versterken, zodat het vacuüm in Noord-Holland wordt opgeheven en de compensatie op de juiste locatie plaatsvindt.

4. Thema Faunabeheer

Het derde thema is "faunabeheer". Hiervoor zijn vier sprekers uitgenodigd. De heer De Nobel spreekt als vertegenwoordiger van de Faunabeheereenheid Noord-Holland over de uitvoering van het faunabeleid. Mevrouw Freriks, hoogleraar Omgevingsrecht (in het bijzonder Natuurbeschermingsrecht) aan de Universiteit Utrecht, gaat in op het regelgevende kader voor faunabeheer. De heer Vera, bioloog en natuurbeschermers, benadrukt het belang van soortbeheer en biodiversiteit. De heer Van den Essenburg spreekt namens de Jagersvereniging gewest Noord-Holland over de rollen, plichten en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen. Hun presentaties zijn bij dit verslag gevoegd. Alle deelnemers kiezen een deelsessie met een van de sprekers en kunnen desgewenst tussentijds wisselen van sessie.

Werkconferentie wet Natuurbescherming
9 mei 2016

Pim de Nobel
Faunabeheereenheid Noord-Holland

Wat is het doel van een FaunaBeheerEenheid (FBE)?

- Het faciliteren van de uitvoering van planmatig faunabeheer door derden
 - Rijk / Provincies maken faunabeleid & FBE's faciliteren de uitvoering
- Kerntaken en –verantwoordelijkheden van de FBE
 - Bepalen/prioriteren soorten die faunabeheer vergen
 - Opstellen van FaunaBeheerPlannen (FBP's)
 - Aanvragen en doormachtigen van ontheffingen/vergunningen
 - Stimuleren van de uitvoering
 - Rapporteren en evalueren van de uitvoering
- Het behalen van het planmatig beheer is een inspanningsverplichting

Wie zijn de Faunabeheereenheid N-H?

- Wettelijk bepaald samenwerkingsverband van jachthouders
- Stichting FBE N-H:
 - Onafhankelijk voorzitter: Joke Geldorp -> ...
 - LTO-N: Albert Hooijer
 - HPG: Samuel Griessen
 - KNJV (mede namens NOJG): Ton Zegers
 - TBO's (SBB, NM, LNH, GNR, Waternet & PWN): Pim de Nobel
- Lang niet alle jachthouders (direct) betrokken/vertegenwoordigd
- Evenmin overige betrokkenen betrokken/vertegenwoordigd, maar ...

Wat doet de Faunabeheereenheid N-H?

- FBP's, ontheffingen/vergunningen & rapporteren/evalueren
- Toegevoegde waarde: belangenafweging -> compromis
- Zelfstandige netwerkorganisatie met deels tegengestelde belangen
- Geen uitvoeringsorganisatie van de provincie, wel binnen kaders

Hoe doet de Faunabeheereenheid N-H dat?

- Intentie & drijfveren
 - Planmatig faunabeheer, maar deels uiteenlopende belangen en argumenten
 - Beperken/voorkomen wildschade (5,17 mln in NH = 27% van NI) & ecologische schade
 - Realiseren natuurdoelen
 - Duurzaam populatiebeheer (beperken schade vs instandhouding soorten)
 - Behoud van (eigendoms-/jacht)rechten
- Bestuur & bureau
- Commitment & dubbelrol bestuursleden

Wat vindt de Faunabeheereenheid N-H?

- Eigenlijk niet zo veel
 - want rijk & provincies bepalen de kaders
- Maar in meer algemene zin:
 - Werkbare kaders (evenwichtig beleid & praktische uitvoerbaarheid)
 - Afdoende ondersteuning (proces, kennis, middelen)
 - Heldere rolverdeling (tussen provincie en FBE)

Wat wil de Faunabeheereenheid N-H meegeven?

- Houd oog voor de balans, tussen:
 - Beleid en uitvoering
 - Schade voorkomen en schadebestrijding
 - Schadebestrijding en natuurbescherming
 - Borging en regeldruk
 - Veeleisendheid en vrijwilligheid
 - Emoties en feitelijkheden
- Complimenten voor het proces (zie ook de beantwoordingstabellen)

Dank u, mede namens de overige
bestuursleden van de
Faunabeheereenheid Noord-Holland

Utrecht Centre for Water,
Oceans and Sustainability Law

Werkconferentie Wet natuurbescherming Thema faunabeheer

Provincie Noord-Holland, 9 mei 2016

Prof. mr. Annelies Freriks

Wet natuurbescherming

Algemene opmerkingen

- Vervangt Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en Boswet
- Jacht, beheer en schadebestrijding nu in Flora- en faunawet en uitvoeringsregelgeving
- Provincies hebben nu reeds belangrijke taken/bevoegdheden in het kader van schadebestrijding en populatiebeheer
- Provincies krijgen als gevolg van de Wet natuurbescherming (veelal in aanvulling op het bestaande pakket) nieuwe taken/bevoegdheden op het terrein van het faunabeheer
- Uitvoering decentralisatieakkoord en natuурpact

Wet natuurbescherming

Soortenbescherming

- Soorten Vogelrichtlijn
- Soorten Habitatrichtlijn, Verdrag van Bern, Verdrag van Bonn
- Overige soorten (bijlage bij Wet natuurbescherming)
- Niet expliciet beschermde soorten vallen uitsluitend onder zorgplicht

Opm. 1: Beschermingsregimes hebben gevolgen voor mogelijkheden jacht, populatiebescherming en schadebestrijding

Opm. 2: Jacht vs schadebestrijding en beheer deels communicerende vaten

	Provinciale staten	Gedeputeerde staten
Schadebestrijding	- Regels faunabeheerplan - Aanwijzen provinciale schadesoorten - Vrijstelling schadebestrijding grondeigenaar - Regels tegemoetkoming schade (mn. IPO)	- Goedkeuren faunabeheerplan - Ontheffing
Populatiebeheer	- Regels faunabeheerplan	- Goedkeuren faunabeheerplan - Ontheffing - Opdracht (incl. invasieve soorten)
Overlastbestrijding	- Aanwijzen provinciale overlastsoorten (bebouwde kom) - Vrijstelling gemeenten	
Jacht	- Regels faunabeheerplan	- Goedkeuren faunabeheerplan - Sluiten jacht bij extreem weer
Organisatie	- Regels FBE/WBE	
Middelen vangen/doden	- In Wn vwb jacht - Vrijstelling	- Ontheffing - Opdracht

Wet natuurbescherming

Wat verandert er voor de provincies?

- Afstemming inspanningen jacht, schadebestrijding en populatiebeheer
- Faunabeheerplan sturend bij schadebestrijding, populatiebeheer en jacht: meer planmatige en samenhangende regionale aanpak (met uitzondering van het beheer van populaties van exoten of verwilderde dieren en bestrijding van schadeveroorzakende exoten of verwilderde dieren)
- Decentralisatie taken Faunafonds

Faunabeheer

Provinciale verordening

- Regels waaraan faunabeheereenheden en faunabeheerplannen moeten voldoen (art. 3.12, lid 9 Wn). Faunabeheerplan bestaat:
 - ✓ Het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren
 - ✓ Bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers
 - ✓ De uitoefening van de jacht
- Regels waaraan wildbeheereenheden moeten voldoen (art. 3.14, lid 2 Wn)

Faunabeheer

Provinciale verordening

- Aanwijzing provinciale schadesoorten en vrijstelling voor bestrijding schade door grondgebruikers, ter voorkoming van in het lopende of daarop volgende jaar dreigende schade (art. 3.15 Wn) -> als jacht en preventie onvoldoende soelaas bieden / jacht niet is toegestaan (of noodzaak buiten jachtseizoen). *Ontheffingen schadebestrijding GS*
- *Ontheffing of opdracht GS populatiebeheer (art. 3.17, 3.18 Wn) als jacht en schadebestrijding onvoldoende soelaas bieden.*
- Aanwijzing provinciale overlastsoorten en vrijstelling voor bestrijding door gemeenten (art. 3.16 Wn)

Faunabeheer

Provinciale verordening

- Eisen ten aanzien van onderdeel jacht in faunabeheerplan?
 - ✓ Consequenties amendement 107
 - ✓ Onderbouwing redelijke wildstand? Met name onderbouwing in relatie tot schadebestrijding en populatiebeheer? 'Waarborgen dat jacht bijdraagt aan beperken van schade en overlast'
 - ✓ Parl. Gesch.: Bij een redelijke wildstand in een jachtveld is het niveau van de wildstand zodanig dat het bijdraagt aan het voorkomen van schade zonder dat de staat van instandhouding van de soort daaronder te lijden heeft'

Dank voor uw aandacht !

Universiteit Utrecht

Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie

Departement Rechtsgeleerdheid

Utrecht Centre for Water, Oceans and Sustainability Law

a.a.freriks@uu.nl

afreriks@element-advocaten.nl

Dames en Heren,

Mij is gevraagd iets te vertellen over de mogelijkheden die de nieuwe wet natuurbescherming biedt aan de provincie voor de fauna. In de wet wordt vooral in **Hoofdstuk 3. Soorten**, aandacht aan de fauna besteed. Ik richt mij op de eis dat er volgens de wet in navolging van de Europese regelgeving en internationale verdragen sprake moet zijn van een gunstige staat van instandhouding.¹

Onder de staat van instandhouding verstaat de nieuwe wet: De som van invloeden die op de betrokken natuurlijke habitat of soort inwerken en die op de lange termijn voor een verandering kunnen zorgen in de natuurlijke verspreiding, de structuur en functies van een habitat met de daarin thuishorende soorten, dan wel voor een verandering kunnen zorgen in de verspreiding en de grootte van populaties van een soort (artikel 2 van de Habitatrichtlijn). Die som van invloeden moet dus zorgen voor een gunstige staat (zie **Hoofdstuk 1. Algemene Bepalingen. Artikel 1.1**, pag. 3). Tot die invloeden behoort de fauna.²

Voor de invloed van de fauna verwijs ik naar George Orwell, die in zijn beroemde boek *Animal Farm* schreef: Alle dieren zijn gelijk maar sommige zijn meer gelijk dan andere. Meer gelijke in de natuur zijn de sluitsteensoorten (keystone species).³ Dat zijn diersoorten die gezien hun biomassa een meer dan evenredige invloed hebben op het ecosysteem. Die invloed is dat ze voor veel andere soorten de leefomstandigheden scheppen en instandhouden. Ze

¹ Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten: Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is te komen tot een integraal en vereenvoudigd wettelijk kader voor het behoud van de biologische diversiteit en een duurzaam gebruik van de bestanddelen daarvan en ter uitvoering van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206), richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PbEU 2010, L 20) en diverse verdragen inzake de biologische diversiteit en de bescherming van bedreigde dier- en plantensoorten en hun natuurlijke leefomgeving;

² **Artikel 1.1**

1. In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

c. de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is; – *gunstige staat van instandhouding van een soort*: staat van instandhouding van een soort waarvoor geldt dat: a. uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en b. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en c. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden;

³ <http://study.com/academy/lesson/what-are-keystone-species-definition-examples.html>

zijn vernoemd naar de sluitsteen in de boog van een gebouw. Die steen houdt het bouwwerk in stand. Haal die steen uit de boog en het hele bouwwerk stort in. Haal een sluitsteensoort uit een ecosysteem en het hele ecosysteem stort in met als gevolg het verdwijnen van veel andere soorten, dieren en planten door alle lagen van het ecosysteem heen. Deze ecologische kettingreactie wordt een trofische cascade genoemd.⁴

Sluitsteensoorten zijn essentieel voor het behoud van de biodiversiteit. Omdat zij de levensomstandigheden voor andere soorten scheppen en instandhouden. Zij zorgen mede voor een gunstige staat van instandhouding. Wild levende inheemse grote planteneters, als wisent, wild rund, wild paard, eland, edelhert, ree wild zwijn en damhert zijn sluitsteensoorten. Van nature hebben zij door hun vraat en betreding een sterke invloed op de structuur en soortenrijkdom van de vegetatie en de daarin levende fauna. Door het verschil in voedselvoorkeur heeft elk van de soorten een verschillend effect. Er zijn typische graseters als rund en paard, typische bomen- en struikenvreters als eland en ree en soorten die, al naar gelang het lente zomer, herfst of winter is, wisselen tussen grassen enerzijds en bomen en struiken anderzijds. Dat zijn de zogenaamde wisselende vreters, wisent en edelhert.⁵ De som van deze verschillende diëten resulteert in een caleidoscoop van graslanden, struiken, struwelen, solitaire bomen en bosschages met een enorme verscheidenheid aan wilde planten- en diersoorten. Nog bestaande parkachtige, zogenaamde bosweides, die in stand worden gehouden door runderen, paarden en varkens als gedomesticeerde nakomelingen van hun wilde voorouders, geven samen met nog aanwezige wilde soorten een idee van die rijkdom. Bomen verjongen zich daar prima in aanwezigheid van hele hoge dichtheden aan grote planteneters. Verwijder je de grote planteneters, zoals op veel plekken in Europa is gebeurd, dan ontstaat een gesloten bos van alleen nog maar schaduw verdragende boomsoorten, als beuk, linde, es, gewone esdoorn en haagbeuk.^{5&6} Dat bos is veel soortenarmer en daarom is er vergeleken met de situatie met grote wilde hoefdieren, sprake een ongunstige staat van

⁴ <http://www.britannica.com/science/trophic-cascade>

⁵ http://media.longnow.org/files/2/REVIVE/Vera_Large%20herbivores%20missing%20partners%20light%20demanding%20tree%20and%20shrub%20species.pdf
<http://www.pnas.org/content/113/4/847.full.pdf>

⁶ F.W.M. Vera (2013). Can't see the trees for the forest. In: I.D. Rotherham (ed.) (2013) Trees, Forested Landscapes and Grazing Animals. A European Perspective on Woodlands and Grazed Treescapes. Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, p. 99-126.

instandhouding. Maar dat bos is in de 19de en de 20ste eeuw tot de norm verheven voor de van nature aanwezige vegetatie.⁷ Als grote wilde hoefdieren tegenwoordig de ontwikkeling van de vegetatie sturen, wordt die invloed op grond van dat ijkpunt bos, als schade aangemerkt. Ze worden dan afgeschoten tot aantallen dat hun invloed verwaarloosbaar is, want bos moet bos blijven.⁸

Een gunstige staat van instandhouding van de fauna betekent dus niet alleen dat de verschillende sluitsteensoorten aanwezig moeten zijn, maar ook dat ze in dichtheden moeten voorkomen, dat ze de structuur en soortensamenstelling van de vegetatie en de fauna daadwerkelijk sturen. Ze moeten als natuurlijke landschapsingenieurs hun werk doen. Nu zal men tegenwerpen, dat zal zo kunnen zijn in de ongerepte natuur, maar die bestaat niet meer in Nederland. Klopt, maar meer natuurlijk functionerende ecosystemen met deze fauna als drijvende kracht kunnen wel opnieuw tot ontwikkeling worden gebracht. Dat kan, door de condities voor natuurlijke processen te scheppen door ze als wilde dieren te herintroduceren. Dat vereist wel een kanteling in het denken over deze dieren en over ideeën over natuur, natuurbehoud en natuurbeheer. Die kanteling wordt bepleit in de nieuwe wet, zoals blijkt uit de memorie van antwoord van de Staatssecretaris over de nieuwe wet Natuurbescherming. Daarin staat: “In mijn natuurvisie “Natuurlijk Verder” heb ik gemeld dat de inzet van mijn natuurbeleid is om een kanteling te bewerkstelligen van bescherming van soorten naar een gebiedsbescherming voor robuuste natuur. Het gaat erom dat er meer aandacht komt voor soorten in hun natuurlijke systemen en voor de landschappelijke schaal, zodat er minder focus komt te liggen op het behoud van specifieke soorten en habitats op de plaats waar ze eerder zijn aangetroffen” (**Memorie van antwoord, pag. 44**). De regering streeft naar een zwaarder accent op natuurlijke dynamiek. Vasthouden aan enkele aanwezige soorten en habitats kan het toegroeien naar een biodiverser systeem in de weg staan (Rijksnatuurvisie, pag. 45).

⁷ Europa was oorspronkelijk merendeel bedekt door bos. In: Tansley, A.G. (1939) The British Islands and their Vegetation. Cambridge University Press, page 236.

⁸ Omdat Europa bedenkt was door een gesloten bos, veranderen wilde grazers in het algemeen niet primaire structuur van climax bos. Zij volgen successie tot bos. In: Tansley, A.G. (1939) The British Islands and their Vegetation. Cambridge University Press, page 236.

De Rijksnatuurvisie legt dus een grotere nadruk op ruimte voor natuurlijke processen en noemt het rivierengebied en ook de Oostvaardersplassen als aansprekende voorbeelden (Rijksnatuurvisie pag. 34). In de nieuwe staat namelijk in Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen, artikel 1.10 dat de wet gericht is op het beschermen **en ontwikkelen** van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en **herstellen** van de biologische diversiteit.

De Rijksnatuurvisie is niet vrijblijvend. In **Artikel 1.5** van de wet staat dat Onze Minister een nationale natuurvisie vaststelt met daarin de hoofdlijnen van het te voeren rijksbeleid gericht op het behoud en zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit. In **Artikel 1.7** staat dat ook de Provinciale staten een provinciale natuurvisie vaststellen met daarin de hoofdlijnen van het te voeren provinciale beleid gericht op het behoud en zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit. In **Artikel 1.8** staat dat Onze minister er op toe ziet op de staat van instandhouding. In de Rijksnatuurvisie en in de memorie van antwoord van de staatssecretaris over de nieuwe wet staat dat tot een veerkrachtige natuur moet worden gekomen en om dat te bereiken moet worden gestuurd op goede natuurlijke omstandigheden. In een veerkrachtige natuur kunnen natuurlijke processen hun gang gaan, meer dan we tot nu toe gewend zijn. En nogmaals, dat kan dus ook betekenen dat een bepaalde plant- of diersoort door toeval of lokale oorzaken op één plaats verdwijnt, om op een andere juist weer op te duiken (Natuurlijk Verder, pag. 21).

Wat hiervoor is gezegd over het belang van natuurlijke processen is een uitwerking van het Biodiversiteitsverdrag. Zoals is te lezen in het EU document “Beheer van “Natura 2000”-gebieden, dat de Vogel- en Habitatrichtlijn niets anders zijn dan een verbijzondering van het Biodiversiteitsverdrag. De nieuwe wet is daar dan weer een uitwerking van. Let wel, het **Biodiversiteitsverdrag** definieert biodiversiteit op 3 niveaus, nl. de diversiteit aan natuurlijk functionerende ecosystemen, de diversiteit aan soorten en de diversiteit binnen soorten.⁹ Verder staat er in de preambule van het verdrag dat alle verdrag sluitende partijen, dus ook Nederland, hebben vastgesteld dat het

⁹ “*Biologische diversiteit*”: de variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken; dit omvat mede de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen.

voornaamste vereiste voor het behoud van de biologische diversiteit bestaat in het behoud *in situ* van ecosystemen en natuurlijke habitats¹⁰, wat inhoudt in natuurlijke functionerende ecosystemen.¹¹ Nederland en ook bijvoorbeeld Tanzania, een van de 10 armste landen ter wereld, hebben dat verdrag getekend en geratificeerd. Wij in Nederland profiteren van die natuurlijke systemen in Tanzania, omdat veel van onze vliegende fauna, zoals trekkende zangvogels, boeren- en huiszwaluwen, ooievaars, purperreigers, woudaapjes, grauwe kiekendieven en blauwe in Afrika. Onze zwaluwen vliegen daar rond de wildebeesten, zebra's, Kaapse buffels, olifanten, leeuwen en gevlekte hyena's. Een aanzienlijk deel van het jaar leven ze dus al in natuurlijk, of vrijwel natuurlijk functionerende ecosystemen. Het kan toch niet zijn dat alleen de armste landen ter wereld, zoals Tanzania, opdraaien voor het behoud van nota bene onze vogelsoorten in natuurlijk functionerende ecosystemen en wij dat natuurlijk functionerende ecosystemen niet kunnen.

Waar liggen nu de kansen voor meer natuurlijke, door de fauna van grote hoefdieren aangedreven ecosystemen voor de provincie? Hier in Noord-Holland in de duinen. In navolging van de Rijksnatuur visie kan de provincie die tot ontwikkeling laten komen in de provinciale natuursvisie die ze volgens de nieuwe wet in **Artikel 1.7** vaststelt. In **Artikel 1.12** staat dat Gedeputeerde staten van de provincies ieder in hun provincie tezamen zorg dragen voor het nemen van de nodige maatregelen. Daar komt bij dat de provincie Noord-Holland in Agenda Groen nadrukkelijk verwijst naar het Biodiversiteitsverdrag als uitgangspunt voor haar beleid; een verdrag waar Nederland zijn handtekening onder heeft gezet.¹²

¹⁰ Voorts vaststellende dat het voornaamste vereiste voor het behoud van de biologische diversiteit bestaat in het behoud *in situ* van ecosystemen en natuurlijke habitats, alsmede in de instandhouding en het herstel van levensvatbare populaties van soorten in hun natuurlijke omgeving,

¹¹ "Behoud *in situ*": het behoud van ecosystemen en natuurlijke habitats en de instandhouding en het herstel van levensvatbare populaties van soorten in hun natuurlijke omgeving en, in het geval van gedomesticeerde of gecultiveerde soorten, in de omgeving waarin zij hun onderscheidende kenmerken hebben ontwikkeld.

Artikel 8. Behoud *in situ*

Elke Verdragsluitende Partij dient, voor zover mogelijk en passend:

f. aangetaste ecosystemen te rehabiliteren en te herstellen en het herstel van bedreigde soorten te bevorderen, onder andere door middel van het ontwikkelen en uitvoeren van plannen en andere beheersstrategieën;

¹² Agenda Groen, pag. 7: "Om verschillende redenen vinden wij het beschermen en ontwikkelen van een groen, aantrekkelijk en toegankelijk Noord-Holland van groot belang. Allereerst vanwege de *intrinsieke waarde* van natuur. Elk levend wezen heeft een unieke waarde die bescherming verdient. De afspraak om deze intrinsieke

Ik dank u voor uw aandacht

Dr. F.W.M. Vera

Bureau NatuurOntwikkeling

waarde te beschermen door de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen, is onder andere vastgelegd in het verdrag van Rio de Janeiro uit 1992, dat door liefst 193 landen is ondertekend.”

Resultaten worden behaald in de uitvoering

Positionering

- Provincie : Zorgplicht
- FBE : Resultaatsverplichting
- WBE : Inspanningverplichting

Provincie

zorgplicht

➤ Beleid

- beleid dekt verordening, minder vatbaar voor bezwaar en beroep
- verordeningen zo dicht mogelijk bij wettekst en beleid, geen bovenwettelijke voorschriften of provinciale koppen
- resultaten worden behaald in de uitvoering

FBE

resultaatsverplichting

- faunabeheerplan: planmatig, doelmatig art. 3.12.5,6
- beheerdoelstelling = monitoring –/– instandhoudingsdoelstelling
- zelfstandige rechtspersoon, bestuurders conformeren zich aan doelstellingen
- vertegenwoordiging op (gemandateerd) bestuurlijk niveau
- 1,5 FTE geen garantie continuïteit
- investeren (€) in monitoring en onderzoek (transparantie)

WBE *inspanningsverplichting*

- adviseert FBE Faunabeheerplan, overlegt met FBE uitvoeringsplan
- locale coordinatie uitvoering
- uitvoerders zijn vrijwilligers (480 uur)
 - begrijpelijke en werkbare verordeningen
 - minimale administratie (gebruiksvriendelijk FRS/SRS)
 - rapportage (registratie afschot en eigen telgegevens)

Verslag deelsessies thema faunabeheer

Deelsessie 1: de heren De Nobel en Van den Essenburg: faunabeheer en schadebestrijding

Mevrouw **Rommel** (Statenlid VVD) vraagt wat PS volgens beide sprekers moeten meewegen en moeten doen. De heer **Van den Essenburg** benadrukt dat duidelijkheid in de rolverdeling van groot belang is. De FBE merkt het meest van de fouten die daarin worden gemaakt door zowel GS als de Jagersvereniging. De FBE moet in zijn kracht worden gezet, ook in het aantal fte's.

Mevrouw **Rommel** meent dat het naast de fte's ook over de inhoud moet gaan. De heer **Van den Essenburg** beaamt dit, maar weet dat inhuren van kennis altijd zo goed is als de aansturing die deze mensen krijgen. Daarvoor moet expertise in huis zijn.

De heer **De Nobel** vult aan dat de FBE grosso modo goed uit de voeten kan met de aanpassingen in de verordeningen en de beleidsregel. Sommige FBE's willen meer, maar de balans met natuurbeschermingsbelangen is niet slecht. De FBE heeft net een boekjaarsubsidie-evaluatie achter de rug. De wat eenzijdige communicatie over de verdere professionalisering van de FBE steekt hem. Het succes zit sterk in de samenwerking met GS en de provincie. Alle partijen moeten professionaliseren om vertraging in processen te voorkomen. Hij is blij dat PS zich laten informeren en roept PS op de stakeholders te blijven bevragen.

Mevrouw **Koning** (Statenlid CDA) vraagt of PS iets moeten vastleggen over het feit dat de afgevaardigden in de FBE de doelstelling van de FBE onderschrijven. De heer **Van den Essenburg** weet dat de nieuwe verordening hierover met een lijst vaste vergaderpartners voor het FBE vrij duidelijk is. Als voorbeeld noemt hij de vergunningen voor de Natura 2000-gebieden. Acht van de negen betrokken WBE's vinden dit een onwerkbaar vergunning en gebruiken deze niet. Als de FBE niet goed betrokken is, wordt het vergunningsproces voor de jagers een black box waarop ze geen invloed hebben. De Jagersvereniging zoekt transparantie in de processen binnen de FBE's.

Mevrouw **Koning** vraagt hoe PS in de toekomst onwerkbaar vergunningen kunnen voorkomen. De heer **Van den Essenburg** adviseert PS dit proces volledig bij de FBE's neer te leggen, zodat er een gedragen plan ontstaat. De heer **De Nobel** vult aan dat de Jagersvereniging in dit proces deels een kans heeft laten liggen. Het is jammer dat dit de partijen afleidt van het gezamenlijke doel: duurzaam faunabeheer en schadebestrijding. Het is van belang om een contra-expertise in te zetten, want het glas kan halfvol of half leeg zijn. Het ontbreken van feiten frustreert de samenwerking en de uitvoering en verhoogt de kosten.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) meent dat de nadruk op het bestrijden van soorten die schade aanrichten te groot is. Dat lost namelijk het probleem niet op en moet tot in lengte van jaren worden gedaan. Hij vraagt wat de sprekers vinden van de uitspraak van de heer Groot Bruinderink, dat er geen fatsoenlijk onderzoek is gedaan naar de effecten van het bestrijden van schadelijk geachte diersoorten of populatiebeheer en dat jagers jagen voor hun plezier. De heer **Van den Essenburg** weet niet of de effecten door onderzoek worden gestaafd. Zijn referentiekader zijn de boeren die blij zijn als er wordt gejaagd om schade te bestrijden. De heer **De Nobel** meent dat het argument dat je iets moet blijven doen geen diskwalificatie is. Beheer duurt ook tot in lengte van jaren. Maatregelen moeten wel proportioneel worden ingezet. De maatschappij en de TBO's hebben een verantwoordelijkheid om schade boven een bepaald niveau te bestrijden. In de verordening wordt veel bewijslast bij de FBE's gelegd. Elke onderzoeksinspanning heeft echter een rekening. Schadebestrijding is het maatschappelijk gegeven, omdat een bepaalde schade niet verantwoord is. Het is een politiek gegeven dat die voorkomen moet worden, want er is onvoldoende geld om alle schade te vergoeden.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) weet dat bedrijven buiten de agrarische sector ook schade leiden en hun eigen problemen moeten oplossen, binnen de geldende regels. Zij kunnen nergens aankloppen voor een schade-uitkering of -bestrijding. Hij ziet een probleem in het monitoren van het effect van schadebestrijding. Boeren zullen tevreden zijn, maar de monitoring moet volgens hem worden overgelaten aan onafhankelijke wetenschappers. Dat is juridisch noodzakelijk. Nu keurt de slager zijn eigen vlees. De FBE schrijft een Faunabeheerplan dat in bijna alle gevallen wordt goedgekeurd door GS en PS. Er is in Noord-Holland niet eens een evaluatie van het Faunabeheerplan gedaan, omdat PS dat niet nodig achtten. Het effect van bijvoorbeeld het behandelen van ganzeneieren is nooit aangetoond. Daarmee is het juridische illegaal, omdat bestrijders van beschermde diersoorten moeten aantonen dat hun acties effect hebben.

De heer **Hooijer** (LTO) weet dat schadegevallen buitenproportioneel kunnen zijn voor akkerbouw- en veehouderijbedrijven in Noord-Holland. Het Faunafonds heeft deze cijfers beschikbaar. De landbouwsector probeert hoogwaardig en veilig voedsel te produceren. Conform de Provinciale StructuurVisie liggen rondom Natura 2000-gebieden vaak graslanden. Als zo'n ondernemer buitenproportionele schade heeft door ganzen, moet de maatschappij haar verantwoording nemen.

Ondernemers willen daarnaast hun vee hoogwaardig gras voeren, zonder vogelmest. De arbeidsethiek van de boer en dierenwelzijn spelen dus ook een rol in deze discussie. De Faunabescherming en LTO hebben verschillende belangen en moeten elkaar vinden in een oplossing via de FBE of de politiek.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) weet dat er schade is, maar dat alle ondernemers behalve de agrariërs, zelf die problemen moeten oplossen en betalen. Dat moet ook voor de landbouwsector gelden. Verder vindt hij het bijgeloof dat koeien geen gras eten waar ganzen hebben gegraasd. Mevrouw **Koning** (Statenlid CDA) vraagt of hij vindt dat jacht niet gereguleerd hoeft te worden. De heer **Niessen** (Faunabescherming) meent dat iedereen is gebonden aan regelgeving en dat bestrijden alleen mag als alle andere middelen falen. GS schrijven in hun brief dat te weinig alternatieven worden ingezet, omdat ze te duur of te ingewikkeld zijn. Het veld gaat dan over op jacht, omdat die gratis is. Als er een alternatief is, moet dat volgens de wet worden ingezet. Hij vraagt waarom er een uitzondering is voor schadebestrijding voor het agrarisch bedrijf.

Mevrouw **Pels** (Statenlid GroenLinks) hoort in de discussie dat zwart en wit wel duidelijk zijn, maar is benieuwd naar maatregelen in het tussenliggende grijze gebied. De heer **Hooijer** (LTO) refereert aan het zorgvuldige proces binnen de FBE dat voor Noord-Holland heeft geleid tot vier maatregelen: koppelafschot, ruivangst, nestbehandeling en afschot. Er is bewust niet gekozen voor rasteren, omdat niemand dieren wil uithongeren. Alle partijen willen de doelstellingen uit het Faunabeheerplan halen. Daarbij zijn jagers nodig, maar ook een maatregel als het bedwelmen van ganzen. De heer **Niessen** (Faunabescherming) vindt dat deze maatregel niet tot resultaat leidt en daarmee illegaal is. De heer **Valkering** (Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer (NOJG)) meldt dat in de FBE binnenkort waarschijnlijk wordt besloten het vergassen van ganzen buiten Schiphol stop te zetten, omdat binnen twee jaar de streefstand is bereikt. Uiteindelijk gaat het dan om regulier beheer met maatregelen uit het grijze gebied. De jagers proberen zo diervriendelijk mogelijk te werken en overleggen op welke punten ze de natuurbeschermers tegemoet kunnen komen. De heer **De Nobel** heeft nog een opmerking over het grijze gebied. Er is lokaal maatwerk, maar bij knelpunten moet de discussie de diepte in. Het Faunafonds was het wetenschappelijk geweten van het faunabeheer en dat gaat nu teloor. Het is van groot belang dat deze faciliteit in stand blijft, niet alleen vanwege de inhoud, de wetenschap, maar ook vanwege de geloofwaardigheid. Daar kan in de verordening wellicht wat aan worden gedaan in de scheiding van functies en verantwoordelijkheden.

De heer **Krijgsman** vraagt wat PS verder in hun overwegingen moeten meenemen. De heer **Hooijer** (LTO) weet dat het onderzoek tegenwoordig is belegd bij het IPO, waarbij stakeholders niet veel inspraak hebben. Hij steunt de suggestie om landelijk onderzoek centraal te regelen. Het is voor LTO een groot zorgpunt dat de centrale organisatie en registratie zoekraakt. De heer **Niessen** (Faunabescherming) streeft naar onderbouwd en onafhankelijk onderzoek. Inventarisaties en tellingen moeten op een wetenschappelijk verantwoorde wijze worden uitgevoerd. Alleen door dit soort onderzoek kun je mensen overtuigen. Alle provincies moeten de monitoring laten uitvoeren door onafhankelijke, niet direct betrokkenen. Dat zal geld kosten. De heer **Van den Essenburg** vindt dat de FBE de plek is om meer onderzoek te doen. Hij kan zich vormen van veldonderzoek voorstellen waarbij onderzoekers in de praktijk de verstoring onderzoeken. De Jagersvereniging staat daar open voor. De heer **Niessen** (Faunabescherming) weet dat er bij een excursie andere dingen gebeuren dan in de gewone jacht. Hij refereert aan een filmpje dat onlangs online verscheen over de zwanenjacht. De heer **Van den Essenburg** kent het filmpje. Uit onderzoek van de ethische commissie van de Jagersvereniging bleek dat het geen lid van enige jagersvereniging was. Jagers spreken elkaar onderling aan op misstanden.

Mevrouw **Van de Berg** (namens diverse broccolitelers uit West-Friesland) legt uit dat telers veel preventiemaatregelen treffen die niet goedgekeurd maar wel noodzakelijk zijn, en daar zelf hoge kosten voor maken. Zij pleit ervoor de lijst goedgekeurde maatregelen binnen het faunabeheer uit te breiden. De tuinders zijn blij dat jagers aan wildbeheer doen, omdat zo iets wordt gedaan aan de schade die zij ondervinden. De telers hebben besloten om voortaan alle schades te melden. De melding is nu gratis, maar het systeem is zeer gebruikersonvriendelijk. Daarin is ook verbetering mogelijk. Het is onterecht om de telers ervan te beschuldigen dat zij niet alles in het werk stellen om schade te voorkomen. Het heeft overigens pas zin om wildschade te melden als deze €600 of meer is, omdat eerst een taxatie moet worden gemaakt. Elke teler neemt dus €600 schade per hectare op de koop toe. Het is onterecht om te zeggen dat agrariërs alle risico's vergoed krijgen. Een agrariër beheert agrarisch gebied en alle inwoners willen van natuur en dieren genieten. Als die dieren veel schade aanrichten, moet daar iets aan gedaan worden.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) vindt dat telers alternatieven moeten zoeken als hun preventiemaatregelen onvoldoende zijn. Mevrouw **Van de Berg** zegt dat de bedrijven 150 tot 200 ha

groot zijn. Preventie van die omvang drijft de kosten omhoog. De telers doen wat ze kunnen, maar een jager is een geweldige ondersteuning om schade enigszins te beperken. De heer **Niessen** (Faunabescherming) zegt dat nergens op de wereld de gevoeligheid voor schade aan gewassen zo groot is als in Nederland. In andere landen is het een direct gevaar, maar wordt het geaccepteerd. Het is niet biologisch dynamisch dat een biologisch dynamische broccolitelers eist dat hazen worden afgeschoten.

De heer **Valkering** (NOJG) weet dat de Faunabescherming schadebestrijding ziet als brandverzekering die wordt betaald door de maatschappij zonder dat premie wordt afgedragen. De boeren willen de schade wel dragen, maar alleen als ze de mogelijkheid hebben om de schade te beperken. De Nederlandse overheid stelt echter dat ze niets mogen doen tegen de dieren die de schade veroorzaken. De opties die wel zijn toegestaan, zijn beperkt. Het Duitse systeem biedt meer ruimte om schade te beheren. Daarin is de schadevergoeding afgeschaft. Hij denkt niet dat PS zover willen gaan en dat dit onderdeel is van het grijze gebied.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) herhaalt dat de ingezette maatregelen niet effectief zijn en daarmee illegaal. De Faunabescherming heeft een proces in voorbereiding om aan te tonen dat ganzenbestrijding illegaal is. Maatregelen moeten helpen, ook in de ogen van onafhankelijke ecologen. De heer **Valkering** (NOJG) geeft als voorbeeld het bereiken van de gunstige stand van de brandgans en het stabiele populatiebeheer dat daarop volgt. Het vergassen werkt dus en de schade is voor een groot deel onder controle. De stand van de grauwe gans is het volgende aandachtspunt. Ieder jaar worden stappen gezet om op de natuurbalans te komen.

Mevrouw **Uitenduis** (Vereniging Water, Land & Dijken en Hollands Agrarisch Jongeren Kontakt) vraagt wat de motivatie van jonge jagers is om te jagen. De heer **Van den Essenburg** weet dat 15% van de Nederlandse tegen de jacht is, dus 85% is neutraal of voor de jacht. Elk jaar heeft de Jagersvereniging ongeveer 800 cursisten, die een vrij dure opleiding van een jaar volgen. Men moet dus behoorlijk gemotiveerd zijn om jager te willen worden.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) zegt dat de resultaten van een enquête altijd afhankelijk zijn van de vraagstelling. Uit een NIPO-enquête voor de Dierenbescherming van drie jaar geleden bleek dat 75% van de mensen fel tegen de jacht was. De heer **Van den Essenburg** is hoofd Marketing van Natuurmonumenten geweest en heeft veel onderzoek laten doen naar dit soort onderwerpen. De vragenlijst van de Jagersvereniging komt ongeveer overeen met die uit een recent onderzoek van Natuurmonumenten en Alterra en de uitkomsten ook. De heer **Niessen** (Faunabescherming) weet dat de vragen van Natuurmonumenten zeer sturend waren.

De heer **Krijgsman** rondt de discussie af. De tegenstellingen zijn duidelijk, maar ook het grijze gebied en de keuzes die PS moeten maken, zijn aan bod geweest.

Deelsessie 2: mevrouw Freriks. Thema faunabeheer

De heer De Savornin Lohman, Milieufederatie Noord-Holland, refereert aan de provinciale bevoegdheden ten aanzien van de jacht. Mevrouw Freriks sprak over het koppelen van de schadebestrijding en de jacht binnen en buiten het jachtseizoen. Hij verzoekt concreet aan te geven waar mevrouw Freriks aan denkt.

Mevrouw Freriks antwoordt dat aanvankelijk de gedachte was dat PS in de provinciale verordening regels kunnen stellen over het Faunabeheerplan, waarvan het afschotplan een heel belangrijk element was. Dit is uit de wet verdwenen met nog een aantal andere zaken, hetgeen voor de provincies leidt tot een zwaar gedereguleerd jachttraject, want de jacht is in de wet en de uitvoeringsregeling nog wel zwaar gereguleerd. De vraag is nu opgekomen wat er voor de provincies overblijft om in de verordening voor het Faunabeheerplan te regelen. Deze vraag is nog niet beantwoord, want een aantal zaken is nog niet helemaal helder. De relatie tussen jacht, schadebestrijding en populatiebeheer gaat over een redelijke wildstand en een redelijke staat van soorten en in het Faunabeheerplan moet deze relatie in een breder verband worden geduid. Men kan de jacht als een apart onderdeel beschouwen of dit betrekken bij de discussies over jacht op bepaalde soorten buiten het jachtseizoen. Dat kan alleen via schadebestrijding of populatiebeheer worden opgelost, omdat de jacht beperkt is tot het jachtseizoen. Deze vraag dient in het licht van het Faunabeheerplan te worden bekeken, waarin de provincie inzage kan vragen. De provincie kan geen inzage vragen in het afschotplan.

De heer Van Liere (PvdD) is geen voorstander van een afschotplan. De Tweede Kamer heeft besloten om de landelijke verplichting voor een afschotplan uit de wet te halen, maar daardoor is het niet

verboden om een afschotplan te vragen wanneer PS daar behoefte aan hebben, aangezien PS regels mogen stellen aan een faunabeheereenheid en een faunabeheerplan.

Mevrouw Freriks meent dat de wetgever een duidelijke keuze heeft gemaakt niet alleen voor decentralisatie, maar ook voor deregulering van de jacht. De Staatssecretaris was daar heel expliciet over in de Tweede Kamer. Het is niet de bedoeling om via de provinciale verordening weer regels op te gaan nemen, hetgeen onverlet laat dat een faunabeheereenheid een onderbouwing van het faunabeheerplan kan maken. Dat is echter iets anders dan wanneer de provincie een dergelijke verplichting oplegt. Dit is nergens in regels vastgelegd, maar is een gevolg van de keuze voor deregulering. Zij vindt dat de wetgever had moeten aangeven dat de provincie om deze gegevens moet kunnen vragen, hoewel het nog maar de vraag is of hier een provinciaal belang mee gemoeid is.

De heer Van Liere (PvdD) refereert aan de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer waarin vermeld staat dat de provincie voor de jacht regels kan stellen. Het wordt volledig opengelaten wat deze regels dan kunnen inhouden.

Mevrouw Freriks is van mening dat uitdrukkelijk gezegd is dat in het Faunabeheerplan een onderbouwing van de redelijke wildstand opgenomen moet worden. Hiervoor was in eerste instantie het afschotplan bedoeld, maar dat is er uitgehaald. Zij is van mening dat het opvragen van een afschotplan niet mogelijk is.

De heer De Jong, WBE, refereert aan de lezing van mevrouw Freriks en vraagt zich af wat er ten aanzien van de jacht nog gereguleerd kan worden. Er is bij de jacht geen sprake van deregulering. Al tientallen jaren is de verantwoordelijkheid voor het beheer van de wildsoorten in handen gelegd van de jagers in het kader van de opdracht van het in stand houden van een gezonde populatie en het tegengaan van schade. Dit was en is zo en dat blijkt goed te werken. Ook buiten het jachtseizoen zijn er allerlei maatregelen mogelijk om de populatie te versterken en in stand te houden, alleen bij schade komt de ontheffing in beeld. Hij adviseert de Staten niet nog meer regels in het leven te roepen.

Mevrouw Freriks meldt dat het afschotplan is losgelaten, maar de provincies hebben wel inspraak in het Faunabeheerplan waar de jacht onderdeel van uitmaakt en het is maar de vraag wat hier nog gereguleerd moet worden.

De heer Karels, FBE, merkt op dat de wet ervan uitgaat dat er een Faunabeheerplan nodig is om soorten te kunnen beheren. Zijn er ook soorten waarvoor geen Faunabeheerplan nodig is, zoals exoten? Wat wordt er dan ondernomen tegen overlast veroorzakende soorten?

Mevrouw Freriks refereert aan de landelijke en provinciale vrijstellingsregeling. De uitvoering is aan de gemeente. In de tekst wordt onderscheid gemaakt tussen schade- en overlastbestrijding, terwijl bij de faunabeheerplannen gerefereerd wordt aan schade- en niet aan overlastbestrijding.

De heer De Jong stelt vast dat er bepaalde doelstellingen zijn geformuleerd voor exoten.

Mevrouw Freriks refereert met name aan schadeveroorzakende soorten.

De heer Den Ouden, Wageningen Universiteit, constateert dat wild in bossen met productiedoelstellingen schade veroorzaakt. Een redelijke wildstand om die schade te voorkomen, zou bijvoorbeeld leiden tot één edelhert per 100 ha. De huidige standen op de Veluwe zijn echter veel hoger en die loopt steeds verder op. Hij vraagt wie er verantwoordelijk is voor het feit dat de redelijke stand niet meer in overeenstemming is met de feitelijke stand. De boeren die hier last van hebben, worden gecompenseerd, maar dat geldt niet voor de bosbeheerders, omdat men het door dieren eten van bomen als natuurlijk gedrag beschouwd. Deze kosten worden niet gecompenseerd. In een bos met een productiedoelstelling moeten de wildstanden omlaag gebracht worden, maar de vraag is wie hiervoor aanspreekbaar is.

De heer Van Houten is oud-secretaris van de FBE. Deze wet geeft aan dat je doelmatig te werk moet gaan, dus de partijen in de FBE moeten een doelstand presenteren in de balans van alle voors en tegens en vervolgens moet die doelstand gerealiseerd worden.

Mevrouw Freriks stelt voor deze doelstelling op te nemen in het Faunabeheerplan. Onder andere de provincie kan opdracht geven voor populatiebeheer.

De heer De Jong meldt dat de grondeigenaar/grondgebruiker verantwoordelijk is voor het beheer van wild op zijn eigen terrein.

De heer Van Elderen, Hollands Particulier Grondbezit, gaat ervan uit dat een FBE een bepaalde wildstand vaststelt. De individuele eigenaar kan toch niet besluiten om het wild op zijn terrein te doden.

De heer Karelse meldt dat de jachthouders en grondeigenaren deelnemen aan de FBE en die maken onderling afspraken over het wel of niet beheren van welke soorten. De fase van aanwijzing ontstaat pas als de schade of overlast overmatig wordt.

De heer De Jong meldt dat dit beleid nu in uitvoering is gegeven, dus daarvan dienen eerst de resultaten te worden afgewacht.

Mevrouw Freriks constateert dat GS een opdracht (voorheen aanwijzing) kunnen geven voor het beheer wanneer er schade ontstaat aan bossen.

De heer Den Ouden constateert dat de individuele beheerder met de FBE dient overeen te komen dat er geen schade op zijn terrein mag ontstaan.

Mevrouw Freriks merkt op dat het Faunabeheerplan een vele bredere context kent die voor een heel breed gebied geldt. Wanneer de oplossingen onvoldoende zijn, dan biedt de wet andere instrumenten om bepaalde problemen op te lossen. Het gaat dus niet alleen om de uitvoering van het faunabeheerplan.

Mevrouw Van den Aart, Faunafonds, vraagt of het om een bestuursrechtelijke of privaatrechtelijke opdracht voor faunabeheer gaat en aan wie GS deze opdracht kunnen geven.

Mevrouw Freriks refereert aan de aanwijzing van artikel 67 in de huidige Flora- en Faunawet. Deze aanwijzing komt terug als opdracht in de nieuwe wet en het is en blijft een bestuursrechtelijke opdracht. Er kan een verzoek ingediend worden tot het geven van een opdracht.

Mevrouw Roodzand, HHNK, vraagt of de bestrijding van intensieve exoten ook onder de verantwoordelijkheid van de provincie valt en of dit ook betrekking heeft op exotische waterplanten en muskusratten, want de muskusratbestrijding valt nu onder de verantwoordelijkheid van de waterschappen in het kader van schade en veiligheid.

Mevrouw Freriks bevestigt dat hiertoe door de provincie opdracht kan worden gegeven. Het gaat om intensieve exoten en de soorten die daaronder vallen, worden specifiek aangewezen. Ten aanzien van muskusratten kan de aanwijzing omgezet worden in een opdracht.

De heer Van Liere (PvdD) constateert dat in de wet is opgenomen dat PS bij verordening het bestuur van de FBE regelen. Hoeveel vrijheid hebben PS bij het aanstellen van de onafhankelijke voorzitter? Kan in de verordening worden opgenomen dat deze benoemd wordt door PS? Wat zou de verhouding moeten zijn tussen de genoemde categorieën van jachthouders en maatschappelijke organisaties met als doel duurzaam beheer? Hebben PS de mogelijkheid om te besluiten dat bijvoorbeeld de Dierenbescherming lid moet zijn van het bestuur of mogen zij alleen adviseren?

Mevrouw Freriks constateert dat deze vraag zich richt op de organisatie. De wet gaat uit van de gedachte dat er een verbreding in de gelederen van de FBE moet zijn, maar hoe de provincie hiermee om moet gaan, is niet nader uitgewerkt. Het uitgangspunt is een positieve bijdrage van het bestuur aan het functioneren van de FBE. Daarom lijkt het evident dat de uitvoeringspartijen een serieuze afvaardiging in het bestuur krijgen, want voor een deel betreft het externe organisaties die bepaalde belangen behartigen en die hebben een andere positie dan degenen die met de uitvoering belast zijn.

De heer Papineau Salm (PvdA) constateert dat het om de uitvoering gaat.

Mevrouw Freriks antwoordt dat bij het opstellen van het Faunabeheerplan andere belangen ingebracht moeten kunnen worden. Het zal natuurlijk geen afspiegeling van PS worden, omdat het over het functioneren van de FBE gaat.

De heer .. meldt dat de Dierenbescherming aanwezig was bij het Faunafonds evenals bij het landelijk ganzenoverleg en desondanks is men toch tot een redelijk akkoord kunnen komen.

De heer Locker, aanstaand voorzitter FBE Noord-Holland, ondersteunt een bredere inzet, maar de politieke discussie mag niet gaan domineren in het overleg van de FBE, want het is een uitvoeringsorganisatie. Het is niet de bedoeling om de discussie die in PS moet plaatsvinden, bij de FBE te voeren. Daar ligt een andere verantwoordelijkheid, want het bestuur is voor het geheel verantwoordelijk en committeert zich aan de doelstellingen.

Mevrouw Freriks meldt dat de specifieke gedachte achter de FBE en het Faunabeheerplan een andere is dan de politieke discussie over de wenselijkheid van beleidsmatige richtingen. Het door de provincie formuleren van de natuurvisie, natuurbehoud en instandhouding van soorten is iets anders dan het functioneren van het FBE. In die context moet nagedacht worden over het door de provincie sturen op de samenstelling van het bestuur.

De heer .. constateert dat er een bevoegdheid bestaat om bijvoorbeeld wetenschappers uit te nodigen voor discussies ten aanzien van het nut en de noodzaak van schadebestrijding en onderbouwing hiervan.

De heer Van Liere (PvdD) constateert dat de provincie een bepaalde geschiedenis heeft met situaties waarbij een ontheffing of aanwijzing de toets door de rechter niet kon doorstaan. Daarom lijkt het verstandig dat er ook binnen de FBE discussies gevoerd worden.

De heer Van Houten constateert dat een FBE een zelfstandig bestuursorgaan is die zelf statuten opstelt en kan wijzigen. Gezien de aankomende wetwijzigingen kan hij zich voorstellen dat de FBE verzocht wordt een maatschappelijke partij toe te laten tot het bestuur, maar dat is iets anders dan het uitnodigen van drie partijen/adviseurs in bestuursvergaderingen, de methode die de provincie nastreeft. De wetgever geeft aan dat de FBE uitgebreid moet worden met een maatschappelijke partij.

Mevrouw Freriks antwoordt dat de wetgever een verbreding wenselijk acht en zij heeft de provincie een instrument gegeven om daar invloed op uit te kunnen oefenen. De voorvraag die door PS beantwoord moet worden, is wat het toevoegt en aan welke inbreng wordt gedacht of welke organisaties hiervoor worden uitgenodigd. Voor een deel zijn dit politieke afwegingen, maar uiteindelijk moet de samenstelling van het bestuur van de FBE bijdragen aan de maatschappelijke functie, taken en doelstellingen van de FBE. Het gaat niet alleen om belangen, maar ook om kennis.

De heer Van Liere (PvdD) constateert dat de doelstellingen van de FBE – het opstellen van een Faunabeheerplan – het Leitmotiv moeten zijn voor de samenstelling van het bestuur.

De heer Karelse meldt dat het opstellen van een faunabeheerplan verplicht is wanneer men activiteiten wil ontplooiën voor het beheer van bepaalde soorten. Daarmee begint het. In het plan dienen vervolgens alle maatregelen beschreven te worden waarover achteraf gerapporteerd wordt.

Mevrouw Freriks constateert dat preventie inderdaad een belangrijke rol speelt.

De heer Van Breukelen, Waternet, constateert een bepaalde discrepantie tussen de FBE die de wet volgt, en maatschappelijke partijen die op basis van bepaalde overtuigingen naar beheer kijken en daar andere ideeën over hebben. Deze zouden beter als adviseur kunnen optreden.

De heer Van Liere (PvdD) is van mening dat beide partijen zich op de wettelijke regels richten, dus hij ziet niet in wat het verschil is tussen de huidige en eventueel toe te voegen bestuursleden van de FBE.

De heer Papineau Salm (PvdA) vraagt wat PS de komende weken concreet moeten ondernemen ten aanzien van de samenstelling van het bestuur en de verordening die op tafel ligt.

De heer Karelse constateert dat er een veeleisende conceptregeling bestaat (die ook de inspraak is ingegaan) ten aanzien van bijvoorbeeld het minimum aantal leden dat maatschappelijke organisaties

moeten hebben. Ook wanneer er geen organisaties gevonden kunnen worden die aan alle regels voldoen, dan blijft de verplichting bestaan dat er een maatschappelijke organisatie deelneemt aan het bestuur. De provincie kan niet meer eisen stellen dan de landelijke wetgeving.

Mevrouw Freriks erkent dat de representativiteit en/of het aantal leden van een organisatie een relevant criterium kunnen zijn, maar dat is niet per se noodzakelijk. Daarom dient eerst de voorvraag beantwoord te worden over wat het doel is van de betrokkenheid van de organisaties. De situatie dat niemand aan de randvoorwaarden voldoet, is niet voorzien in de wet.

De heer Papineau Salm (PvdA) vraagt hoeveel vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties aan het bestuur kunnen deelnemen.

Mevrouw Freriks meldt dat er minimaal één vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie voorzien wordt.

De heer Van Liere (PvdD) meldt dat er twee categorieën van organisaties vermeld staan, dus minimaal een vertegenwoordiger lijkt een logische veronderstelling.

Mevrouw Freriks constateert dat de wet in ieder geval twee categorieën voorschrijft en de provincie kan hierover in de verordening nadere details vermelden. De erkenning van FBE's is uit de wet verdwenen en met deze nieuwe regel wordt met name ingezet op het sturen aan de voorkant.

De heer De Kam (CDA) vraagt zich af hoe de discussie die nu over regels en papier gevoerd wordt, overkomt op de jagers.

De heer Suurt antwoordt dat de jagers onder de Jachtwet een periode hebben meegemaakt waarin de mensen in het veld naar eigen inzicht konden handelen in overleg met de grondeigenaren. Voor de jacht op de vijf wildsoorten gelden de regels nog steeds, maar voor allerlei andere jachtvormen en de beheer- en schadebestrijding is men gebonden aan ontheffingen en machtigingen van de FBE. Dat leidt tot nogal wat angst onder jagers om geen fouten te maken, want dat kan leiden tot intrekking van de jachtvergunning. Hij verwacht dat deze regels in de toekomst eerder toe- dan afnemen, mede wanneer er meer partijen in de FBE aan discussies gaan deelnemen.

De heer Van Elderen veronderstelt dat er minder bureaucratie ontstaat omdat er meer soorten onder de vrijstelling vallen. Daardoor wordt het beheer gemakkelijker.

De heer Karelse meent dat de vrijstellingen tot minder papierwerk leiden in de uitvoering, maar voor de FBE neemt het papierwerk toe omdat er faunabeheerplannen en jaarverslagen moeten worden opgesteld, waar nu hogere eisen aan worden gesteld dan in het verleden.

Mevrouw Freriks constateert dat de geschetste problematiek ook in de huidige situatie bestaat. De wetwijzigingen zijn met name gericht op het samenvoegen van de drie componenten van jacht, schadebestrijding en populatiebeheer en de vraag is nu hoe dit in de uitvoering vorm wordt gegeven en op basis van welke informatie. Dat zal wellicht niet gemakkelijker worden.

De heer Van Elderen constateert dat door de nieuwe wetgeving er meer taken en verantwoordelijkheden voor de FBE ontstaan. Hij hoopt dat het niet te moeilijk wordt gemaakt, maar dat de rapportages juist gemakkelijker worden, met name omdat de veldmensen meer moeite hebben met administratieve systemen en schriftelijke rapportages.

Mevrouw Freriks meldt dat het faunabeheerplan straks nog belangrijker wordt en dat vraagt veel van de opstellers van het plan, want voorkomen moet worden dat men in de uitvoering geconfronteerd wordt met allerlei discussies over onduidelijkheden in de regelgeving.

De heer Van Elderen vraagt of de provincie de mogelijkheid heeft om de jacht op bepaalde soorten te sluiten.

Mevrouw Freriks antwoordt dat dit niet via de verordening kan worden geregeld. GS kunnen daartoe alleen in extreme omstandigheden overgaan.

Deelsessie 3 Frans Vera. Thema faunabeheer

De heer Vera wil aan de discussie meegeven dat gebieden die draaien op natuurlijke processen, uiteindelijk veel goedkoper zijn in het beheer. De beheersvergoeding van het Rijk bedraagt voor het rivierengebied 132 euro per ha, terwijl bij hooiland of zomerganzen het gaat om een optelsom van enkele duizenden euro's. Dat heeft ermee te maken dat de natuur op zonne-energie draait. Alle beheerinspanningen treden eigenlijk in de plaats van natuurlijke processen en daar hangt dus een prijskaartje aan.

De heer Hylkema, Recreatie Noord-Holland, bevestigt dat recreatiegebieden jaarlijks inderdaad ongeveer 2.000 euro per ha kosten, maar dat heeft veel te maken met de toegankelijkheid en extra zorgen voor de veiligheid van mensen. Dat geldt ook voor natuurgebieden. Een natuurgebied dat is afgesloten, is dus veel goedkoper.

De heer Vera verwijst naar de Millingerwaard, een rivierengebied vanaf Nijmegen tot Millingen. Hier mag iedereen buiten de wegen en paden wandelen, dus het is blijkbaar wel mogelijk. Een aantal maatregelen is natuurlijk nodig om bepaalde functies in het gebied mogelijk te maken. De beheersvergoedingen zijn gericht op het in stand houden van biotopen en bepaalde habitats en soorten en al het andere komt er extra bij.

Mevrouw Van Duinen meent dat de natuurgebieden in Noord-Holland over het algemeen veel te klein zijn.

De heer Vera meent dat Nederland niet te klein is, en als men dat denkt, dan doet men zichzelf daarmee tekort. Men gaat meestal uit van de vertrouwde zaken en het is moeilijk om in mogelijkheden te denken. Als voorbeeld wordt genoemd dat jaren geleden in 1996 werd gesteld dat zeearenden in Nederland nooit zouden broeden, want anders hadden ze dat allang gedaan, terwijl er op dit moment 7 broedende paren zeearenden aanwezig zijn. Er kan dus veel meer dan men over het algemeen denkt. Hij adviseert daarom om te denken in mogelijkheden en niet in onmogelijkheden en de grenzen op te zoeken, want in een dynamische situatie kunnen er andere dimensies optreden. Hij benadrukt dat de mens overigens altijd bang is om te verliezen, ook als er winst in het vooruitzicht wordt gesteld.

De heer Luntz, Natuurmonumenten, meent dat de schaal er wel degelijk toe doet, want de druk op de bestaande nationale parken en de natuur wordt steeds groter, mede vanwege de toenemende bevolking.

De heer Vera erkent dat de schaalgrootte er wel toe doet, maar men moet niet te kleinschalig denken. De Veluwe heeft een omvang van 90.000 ha en na 40 jaar is men nog niet verder gekomen dan dat elke eigenaar zijn eigen ding doet. Daarom moet er een keer doorgepakt worden en moet er eens lef worden getoond.

Mevrouw De Groot (SP) is van mening dat er grote soorten moeten worden geïntroduceerd, waardoor het beheer door natuurorganisaties kan verminderen. Er is echter ook een trend gaande dat natuurbeheerorganisaties zelf geld moeten verdienen en hun activiteiten commercieel moeten kunnen uitvoeren.

De heer Vera antwoordt dat als het zo is, dan moet iedereen die de natuur gebruikt, ecotax betalen. Dan heeft men geen businessplan meer nodig. De oorzaak hiervoor is het idee dat de natuur een restant is dat door iedereen gratis gebruikt mag worden. Wanneer alle recreanten zouden bijdragen aan het beheer, dan zou het een ander verhaal zijn. De commercialisering van de natuur is de volgende stap in het uitponden van de natuur, wat tot op heden altijd ongestraft is toegestaan. Hij is hier zeer tegenstander van.

De heer Burger meent dat het heffen van entree negatief zal uitpakken voor de natuur. Zelfs de commerciële bureaus zien hier geen heil in.

De heer Vera constateert dat er dus gewoon wordt doorgegaan met het exploiteren van de natuur tot er niets meer van over is.

De heer Hylkema, Recreatie Noord-Holland merkt op dat met de opbrengsten uit de exploitatie de natuurwaarden kunnen worden behouden.

De heer Vera meent dat dit een uitzonderingspositie is.

De heer Bruinekoel, PWN, meldt dat het beheer door PWN volledig wordt betaald door het drinkwater en de dagkaartenverkoop. Commercieel is niet per definitie fout, het gaat om de mate waarin dit wordt toegepast.

De heer Vera refereert aan het plan Ooievaar, waarin de vraag werd gesteld wie de kar kan trekken om de uiterwaarden, het rivierenlandschap meer natuurlijk te maken. Toen is voor ontgroning gekozen, maar er is wel eerst een visie ontwikkeld op een natuurlijk functionerend rivierengebied, wat eraan ontbrak en wat de mogelijkheden voor het gebied waren binnen de geaccepteerde beperkingen. De ontgroningen konden een bijdrage leveren om het proces te starten, maar dat gold niet voor de landbouw. Daarom moet per onderdeel worden beoordeeld wat dat kan bijdragen aan een beeld om te komen tot een optimaal natuurgebied, dat toch interessant kan zijn zonder dat sprake is van commercialisering.

Mevrouw .. meldt dat ooit geopperd is om de toeristenbelasting in te zetten voor het beheer van de natuur, maar dat bleek onacceptabel. Dat geldt ook voor het heffen van opcenten op het water.

De heer Op de Meer, gemeente Den Helder, vraagt welke ontwikkelmogelijkheden de heer Vera ziet voor het duingebied in relatie tot de aanwezigheid van grote planteneters, zoals Schotse Hooglanders.

De heer Vera stelt vast dat Schotse Hooglanders gewoon runderen zijn. Hij waarschuwt ervoor dat runderen niet overal kunnen leven. Per gebied moet bekeken worden of het mogelijk is om deze runderen daar te laten leven en mensen moeten er bewust van gemaakt worden dat deze dieren gerespecteerd moeten worden, want anders ontstaan er wel risico's voor de veiligheid.

De heer Bouberg Wilson (ONH) merkt op dat wanneer het beheer van de natuur betaalbaar wordt gemaakt door het organiseren van bijvoorbeeld festivals, er op een gegeven moment geen natuur meer overblijft. Maar als deze conclusie breed gedragen wordt, dan dient er op Rijksniveau ingezet te worden op een omslag in het denken.

De heer Vera vraagt zich af of het acceptabel zou zijn om 20 euro entree te vragen voor de PWN of de Kennemerduinen, want in Nederland bestaat de overtuiging dat de natuur gratis toegankelijk is of nauwelijks iets kost. Hij heeft gelezen dat het Rijk een Rijksnatuurvisie opstelt en waarschijnlijk zal de laatste versie van 2014 ongewijzigd worden gepromoveerd tot Rijksnatuurvisie in het kader van de nieuwe wet. Daar is ook de provincie aan gehouden, want het Rijk houdt daar toezicht op. Mocht het zo zijn dat er besloten wordt dat de natuur geld moet gaan opbrengen, dan moet er een discussie gevoerd worden over welke gebieden daarvoor in aanmerking komen. In het uiterste geval zal er entree geheven moeten worden, zoals al lange tijd te doen gebruikelijk in bijvoorbeeld Amerika.

De heer Hoekstra, Staatsbosbeheer, constateert dat de belastingen in de VS veel lager zijn en daarom zijn mensen daar bereid meer voor deze voorzieningen te betalen.

De heer Vera meent dat dit geen reden hoeft te zijn om geen entreegelden te heffen.

De heer .., Hollands Particulier Grondbezit (de provinciale afdeling van de Nationale Federatie Particulier Grondbezit) is verantwoordelijk voor 125.000 ha. Hij vraagt zich af wanneer er hoge entreegelden worden gevraagd, hoe de jongeren uit het stedelijk gebied die al ver verwijderd zijn van het buitengebied, bij de natuur betrokken kunnen worden. Hoeveel mensen kunnen 50 euro entree betalen? Dat is een grote uitdaging.

De heer Vera meldt dat de provincie hier beleid voor moet opstellen en wellicht kan er op andere gebieden bezuinigd worden om de natuur vrij toegankelijk te laten zijn.

Mevrouw Weemhoff (D66) vraagt waar de heer Vera kansen ziet om grenzen op te zoeken en buiten de kaders te denken. Kan hij een positief voorbeeld geven van een goed initiatief in Noord-Holland dat als voorbeeld kan dienen?

De heer Vera denkt meteen aan de duinen als een groot en prachtig aaneengesloten gebied. Ook de PWN is een mooi voorbeeld, want daar kan men dieren gewoon op het fietspad zien staan. De discussie over de damherten is een trieste discussie, want eerst mensen geven de mogelijkheid aan

de damherten om daar te leven en vervolgens ontstaat er schade, waardoor de mens weer gaat ingrijpen. Waar is het referentiekader voor wat dieren mogen doen?

Mevrouw Weemhoff (D66) vraagt waar de heer Vera dan voor pleit.

De heer Vera antwoordt dat dit te maken heeft met de referentiekaders die gehanteerd worden voor grote dieren. Wanneer is sprake van schade? Vroeger waren er edelherten, wilde paarden, reeën en wilde zwijnen in de duinen, maar die zijn allemaal uitgeroeid. Nu blijft alleen de ree over, en de andere soorten moeten maar kijken of zij hier ook kunnen leven.

Mevrouw Weemhoff (D66) vindt het een lastig dilemma. Wat moet men ondernemen wanneer men de dominantie van een bepaalde soort wil voorkomen?

De heer Vera constateert dat het eerste wat opviel bij de damherten, het gegeven was dat er schade ontstond. Aan de andere kant verscheen een artikel in de pers dat vaststelde dat toen beheerders runderen lieten grazen, er een vlindersoort verdween. Bij de algemene discussie over de damherten is men uitgegaan van groepen dieren en de conclusie was dat de begrazing een succes was. Op het ene moment is een verandering een succes en op het andere moment is het schade, terwijl elk objectief criterium voor deze conclusie ontbrak. Hij is geen voorstander van één soort, want alle soorten zijn complementair aan elkaar. De provincie moet dus een duidelijke visie ontwikkelen op waar men met de natuurgebieden naartoe wil.

De heer Burger onderschrijft de Rijksstructuurvisie, maar ter motivering van de Statenleden, men onderhoudt veel contacten met de ministeries en daaruit blijkt dat er gestreefd wordt naar decentralisatie. Men is benieuwd wat er bij de provincies gaat gebeuren. Van het Rijk hoeft in ieder geval niet veel verwacht te worden.

Mevrouw Weemhoff (D66) vraagt wat men de provincie aanraadt om te betrekken bij het opstellen van een natuurvisie.

De heer Bastmeijer is een paar jaar bezig geweest met wildernisbescherming in Europa en met de mogelijkheden binnen de juridische systemen. Door veel regels los te laten voor ecosystemen, kan er een onverwachte goede biodiversiteit ontstaan. Het nadeel van deze discussie is dat de meningen zomaar omslaan van de ene naar de andere kant. Er wordt dan geadviseerd dat men moet overstappen van soortenbescherming naar robuuste gebieden, maar als men dat zou doen, dan verliest men biodiversiteit omdat veel soorten die door actief beheer in stand worden gehouden, het dan niet gaan redden. Daarom dient voorlopig het beheer voortgezet te worden om de meest gunstige stand te bereiken. Niettemin vindt hij het streven naar meer robuuste gebieden en het wildernisconcept heel interessant, maar wanneer dat op dit moment wordt gerealiseerd, dan gaat dat ten koste van de biodiversiteit en zal dat de juridische toetsbaarheid van de huidige systemen heel moeilijk maken. Hij vraagt zich af in welke gebieden met het ecosysteem ervaring kan worden opgedaan, wat er dan nog ontbreekt en wat had men kunnen doen om van de damherten toch een succesvol project te maken.

De heer Vera hoort wel vaker het verhaal van verlies van soorten wanneer een omschakeling plaatsvindt. Hij merkt in de natuurbeschermingswereld dat ruimte om echt te toetsen niet op vrijwillige basis wordt gegeven, want iedereen komt dan met de opmerking dat er van alles verloren gaat. Het bestuur moet het lef hebben om een keuze te maken voor een paar gebieden waar op grond van ervaring, een andere werkwijze wordt toegepast. Nu worden de damherten afgeschoten tot een niveau dat zij er niet meer toe doen en dat is onzin, want de damherten doen er wel zeker toe, maar dan moeten er wel andere dieren worden bijgezet en vervolgens moet in de gaten worden gehouden hoe de populatie zich ontwikkelt. In Europese wetgeving wordt vermeld dat natuurlijke processen belangrijk zijn, dus het is niet meer zo dat men alles moet willen.

De heer Hylkema, Recreatie Noord-Holland, merkt over ganzen op dat wanneer er veel voedsel is, zij vier eieren leggen en bij weinig voedsel leggen ze maar twee eieren. Wanneer er een groot aantal wordt afgeschoten, dan leggen de resterende ganzen vier tot vijf eieren, waardoor de originele populatie weer snel op peil is. Er moet dus gewoon voor gezorgd worden dat er geen voedsel beschikbaar is.

De heer Bouberg Wilson (ONH) vraagt aan welke diersoorten de heer Vera denkt om bij de damherten te plaatsen.

De heer Vera denkt aan paarden, runderen, edelherten, reeën, wisenten en wilde varkens maar dan moet er wel een heel groot gebied beschikbaar zijn dat helemaal wordt ingerasterd, zodat voorkomen wordt dat ontsnapte dieren de verkeersveiligheid in gevaar brengen. Veel van de discussie heeft te maken met wat er tussen de oren zit en wat men meent dat natuur moet zijn en hoe dieren zich behoren te gedragen. Wat het vrije denken in de weg zit, is het bos, want er zijn bossen ontwikkeld waar alle dieren uitgegooid zijn. Men meent daarom dat het bos een natuurlijke vegetatie is en dus mogen er niet meer dieren zijn dan nodig is om het bos in stand te houden.

5. Paneldiscussie en afronding

Voor de paneldiscussie zijn drie deskundigen uitgenodigd:

- mevrouw De Jong, secretaris Faunabescherming
- de heer Helling, regiomanager Noord-Holland bij branchevereniging RECRON
- 5 - de heer Timmersmans, stadsecoloog bij de gemeente Amsterdam.

(De heer Van 't Klooster van LTO is helaas door privéomstandigheden verhinderd.)

Wat hebben de panelleden vandaag gehoord dat zij inspirerend vinden?

- 10 De heer **Timmermans** vindt het inspirerend dat de stakeholders de provincie vandaag oproepen om een provinciale Natuurvisie te schrijven. De Agenda Groen is meer een beleidsnota en de heer Timmersmans ziet graag een paar stippen op de horizon, waar ook gemeenten naar kunnen handelen met de nieuwe Wet natuurbescherming. De provincie Noord-Holland bestaat immers voor een groot deel uit stedelijk gebied, terwijl de discussie vandaag vooral over het landelijk gebied ging. De provincie moet in de visie de specifieke Noord-Hollandse landschappen meenemen.
- 15 De heer **Helling** geeft aan dat de recreatiesector een tweeledig belang heeft bij de nieuwe wet. Recreanten moeten zo veel mogelijk gebruik kunnen maken van de natuur en voor de ondernemers is het van belang dat zij hun producten kunnen blijven vernieuwen als ze in of bij natuurgebieden zitten. Dit aspect speelt vooral een rol in het kader van de Beheerplannen voor Natura 2000. RECRON zit vaak al aan tafel en vindt de provincie een heel plezierige overlegpartner. De overheveling van de wet naar de provincie biedt nieuwe kansen. Het is goed om de belangen op regionaal en lokaal niveau af te wegen, want daar gebeurt het. De grote kaders komen vanuit het Rijk.
- 20 Mevrouw **De Jong** hoorde vandaag dat er behoefte is aan een visie van de provincie, bijvoorbeeld met regels over de kwaliteit van het herplantmateriaal. Het is inspirerend dat de focus op kwaliteit moet liggen.

25 PS willen informatie over en inzicht in alle dilemma's in natuurbeheer. Welke punten vinden de panelleden daarbij van belang?

- De heer **Timmermans** hoopt op duidelijke stippen op de horizon, waarbij de provincie anticipeert op veranderingen, bijvoorbeeld verzilting. De Natuurvisie biedt ruimte om te innoveren per gebied. Hij
- 30 betreurt het dat in de Agenda Groen geen soortennamen meer worden genoemd. De provincie heeft een verantwoordelijkheid om belangrijke Noord-Hollandse soorten te monitoren.
- Mevrouw **De Jong** vindt de intrinsieke waarde van natuur en dieren van groot belang. Er moet aandacht zijn voor preventie en voor alternatieven voor beheer. In de provinciale verordeningen zijn veel vrijstellingen opgenomen, waardoor schade mag worden bestreden. Dat is geen keuze voor
- 35 alternatieven, maar voor het zwaarste middel en staat haaks op de uitgangspunten preventie en intrinsieke waarde. De Faunabescherming zal reageren op de verordeningen en probeert daarin een andere formulering te bewerkstelligen.

40 Tot aan het besluit in oktober kan er nog veel gebeuren. Alle stakeholders hebben de mogelijkheid om input te leveren en te overleggen. Welke punten willen de aanwezigen meegeven en wat willen zij samen met de provincie doen in de oordeelsvormende fase?

- Mevrouw **Van Holsteijn** (Natuurmonumenten) vraagt voor welke typische Noord-Hollandse soorten, natuurgebieden en landschappen de provincie zich verantwoordelijk voelt en wat ze daar met de nieuwe wettelijke kaders voor doet.
- 45 Mevrouw **Rommel** (Statenlid VVD) geeft aan dat PS met deze conferentie zijn gestart met de oriëntatie en zullen overwegen wat ze met de beschermde soorten doen.
- De heer **Helling** geeft als voorbeeld van een gebied dat ontsloten moet worden het Natura 2000-gebied in de Gooi-en Vechtstreek. Het is een complex gebied met specifieke doelstellingen, maar ook veel recreatie. De discussie over het deels afsluiten van dit gebied laait af en toe op, maar natuur
- 50 verandert en er kunnen nieuwe soorten opduiken. Hij benadrukt het belang van meer onderzoek en monitoring, om te achterhalen wat het effect van maatregelen is die belemmerd zijn voor recreatieondernemers. Als iets niet werkt, moet steeds in goed overleg met een realistische blik op de wereld een alternatief worden gezocht. De recreatieondernemers vinden natuur heel belangrijk, want daar leven ze ook van.
- 55 De heer **Vera** (bioloog) merkt dat er in de natuurbeschermingswereld een grote angst is dat een eenmaal opengesteld gebied, waarin onverwachte ernstige effecten optreden, niet meer dicht kan. Als dat wel mogelijk is, ontstaat een vertrouwensbasis die nu vaak ontbreekt. PS moeten deze discussie bewaken, zodat gebieden niet onnodig lang open of dicht blijven. PS moeten zich wel goed laten informeren, want het is soms lastig om concrete feiten op tafel te krijgen.

60 Hoe kunnen PS die feiten op tafel krijgen?

- Mevrouw **Jellema** (Statenlid PvdD) ziet hierin een rol voor de groene bureaus. De heer Burger (Netwerk Groene Bureaus) legt uit dat de uitgangssituatie goed moet worden vastgelegd, omdat het anders niet mogelijk is om effecten te monitoren. Monitoring is voor natuurbeleid heel belangrijk.
- 65 Het kennisniveau, zeker wetenschappelijk, kan omhoog.

- Mevrouw **Rommel** (Statenlid VVD) weet dat wetenschappers het soms niet eens zijn. Ze onderkent het belang van bijeenkomsten zoals die van vandaag, zodat partijen elkaar spreken en elkaar vervolgens weten te vinden. De lijsten met beschermde diersoorten moeten niet te rigide worden. De provincie wil de natuur beschermen, maar in 10 jaar tijd kan veel veranderen. De nieuwe wet geldt ook weer voor een langere periode en moet niet te regelstellend zijn.
- 70 De voorzitter memoreert de opmerking dat er 1.000 jaar vooruitgedacht moet worden, en dan teruggerekend naar nu.
- De heer **Timmermans** haalt de nationale lijst diersoorten aan, met de Noordse woelmuis en alle broedvogels. Hij gaat ervan uit dat deze worden meegenomen in de visie van Noord-Holland. De provincie moet nadenken over wat ze met de rietorchis wil. Deze bloem gaat van de lijst, maar is een specifieke Noord-Hollandse soort. Er zijn mooie atlanten over diersoorten uitgegeven. Er is een schat aan gegevens waarop de provincie haar natuurvisiebeleid kan enten.
- 75 Mevrouw **De Jong** heeft geen specifieke wensen voor de lijst diersoorten, maar hoopt dat er niet te rigide op aantallen wordt gestuurd. De omstandigheden moeten worden gecreëerd waaronder dieren het goed doen en vervolgens moeten ze zichzelf redden. De Faunabescherming pleit er voor dat de dieren dan met rust worden gelaten. De beste aanpak varieert per soort en per gebied.
- 80 Mevrouw **Van Holsteijn** (Natuurmonumenten) hoopt dat de wet ook wordt aangegrepen voor dingen waar Noord-Holland trots op is en niet alleen een beschermingsinsteek krijgt. Zo iets bijzonders kan een symbool worden voor een gebied.
- 85 De heer **Van Esterik** (gemeente Haarlem) weet dat vrijwilligers al heel veel waarnemingen hebben ingevoerd, die digitaal ontsloten zijn en in diverse atlanten zijn opgenomen. Er is geen land ter wereld waar de natuur zo goed bekend is als in Nederland. De kennis is er, PS kunnen daar gebruik van maken, ook via de natuurorganisaties. De provincie moet wel blijven monitoren, want meten is weten. Hij is erg benieuwd welke programma's de provincie gaat oppakken.
- 90 De heer **Valkering** (NOJG) verwijst PS naar de onderliggende stukken bij de Faunabeheerplannen. Er zijn veel wetenschappelijk onderbouwde onderzoeken beschikbaar en het is goed om die te gebruiken. Deze zijn vaak niet bekend bij PS. De Statengriffie kan via de FBE een lijst met kernboodschappen van de betreffende 150 rapporten opvragen.
- 95 De heer **Papineau Salm** (Statenlid PvdA) krijgt het benauwd van de discussie over lijsten dieren. De nieuwe wet biedt veel ruimte aan het veld en nu moeten PS toch van alles bepalen. De TBO's moeten 90% zelf doen, waarbij de provincie alleen de kaders stelt. De heer **Timmermans** wil weten welke stippen de provincie op de horizon ziet. De heer **Papineau Salm** vindt dat hij dit aan het veld moet vragen en vraagt hem wat de rol van de provincie dan is. De heer **Timmermans** legt uit dat de gemeente Amsterdam zoekt naar kaders voor het aanpassen van de Gedragscode Flora- en Faunawet. Het huidige beleid is geënt op de oude lijsten beschermde soorten. Per 1 januari moet dat anders. De gemeente hoort graag wat de provincie de komende twee jaar voor beleid invoert, voordat hierin keuzes worden gemaakt. De heer **Papineau Salm** meent dat Amsterdam dit zelf wel kan bepalen en de provincie daarvoor niet nodig heeft.
- 100
- 105 **Welke programma's gaat de provincie oppakken, welke plannen zijn er?**
- De heer **Van Liere** (Statenlid PvdD) weet dat GS en PS eerst de doelen voor natuur in de provincie moeten bepalen, voordat ze een programma kunnen geschreven. Daarvoor is eerst een Natuurvisie nodig. De werkconferentie is bedoeld om PS breed te informeren over hetgeen leeft in het veld en welke kennis aanwezig is. De heer Van Liere concludeert eruit dat een Natuurvisie een heel goed idee is voor Noord-Holland. De provincie kan daarin aangeven wat ze wil en partijen oproepen dit te helpen realiseren. Er moet veel gedaan worden om de natuur en de biodiversiteit in de provincie te versterken en op een zelfstandig niveau te krijgen. De provincie moet hierin het voortouw nemen als regisseur van het natuurbeleid.
- 110
- Mevrouw **Koning** (Statenlid CDA) vestigt de aandacht op de notitie Groen Kapitaal. Daarin werkt de provincie aan biodiversiteit. Er liggen allerlei plannen en er gebeurt al veel. Die plannen worden opgenomen in de nieuwe wet en PS gaan daarmee verder. PS organiseren bijvoorbeeld kenniscafés voor Groen Kapitaal. De stakeholders kunnen daarbij aanhaken.
- 115
- Wat moet er gebeuren in het belang van het bos?**
- 120 De heer **Den Ouden** (bosecoloog) vindt het opvallend dat het bos nu pas aan bod komt, maar dat past wel bij de kleine rol die het bos heeft in de nieuwe wet. Bos is ook erg belangrijk voor de recreatie. Het blijft lastig als men bos alleen binnen de context van natuur blijft zien, want het is ook een grondstofvoorzieningsplaats. Hout moet op duurzame geproduceerd worden, met behoud van de recreatiefunctie. PS hoeven hieraan niet per se in de verordening aandacht te geven, maar het moet wel in de uitwerking van de wet meewegen. De wet rept van houtopstanden. Dit is een vaag begrip. De provincie moet deze begrippen concretiseren.
- 125

Burgers moeten zich bewust zijn van de waarde van natuur.

130 De heer **Papineau Salm** (Statenlid PvdA) vraagt zich af hoe de provincie het belang van biodiversiteit en de teruggang daarin over kan brengen op de burgers. Wellicht kan de transitie naar de nieuwe wet daarvoor worden benut. De dagelijkse gebruikers van natuur moeten beseffen dat sommige soorten beschermd zijn. Dit bewustzijn moet groeien.

135 De heer **Van Elderen** (FPG) leest in de nieuwe wet dat de mens centraal staat en de natuur moet kunnen gebruiken, terwijl er veel beperkende regels zijn. Het aanleggen van nieuwe landgoederen is de goedkoopste manier om nieuwe natuur te ontwikkelen. De provincie Zuid-Holland heeft hierop al uitstekend beleid ontwikkeld. Noord-Holland heeft dit niet.

De heer **Timmermans** betreft Amsterdamse burgers bij natuur door open te zijn over wat er leeft, vliegt en groeit, via websites, rondleidingen, boekjes en voorlichting aan scholen. Dit kan ook op provinciaal niveau.

140 De heer **Vera** (bioloog) ziet dat alle activiteiten in de natuurgebieden gerealiseerd moet worden, terwijl andere gebieden buiten beschouwing blijven. De landbouwsector had opgenomen moeten worden in de Wet natuurbescherming, maar die heeft een sterkere lobby dan de bosbouw. Het bos is nu de klos. In de nieuwe wet klinken dus machtsstructuren door. Hij pleit ervoor om dingen die ergens anders niet mogen, niet ineens wel toe te staan in de natuur omdat dit draagvlak zou opleveren. Misschien is het goed om een onderzoek te doen naar de wensen van natuurgebruikers.

In juni is oordeelsvorming gepland, in september besluitvorming. Dat is snel, terwijl er misschien feiten ontbreken en lobby's niet even sterk zijn. Hoe komen PS met alle belangen tot gedegen besluitvorming?

150 Mevrouw **Freriks** (hoogleraar Omgevingsrecht) legt uit dat de rol van PS meerledig is. De vraag om een visie is logisch. Als de provincie weet wat ze belangrijk vindt, kan ze daarop haar keuzes in de beleidsdocumenten baseren. PS kunnen in de decentralisatie hun rol pakken, want de provincie heeft nu eenmaal nieuwe taken toebedacht gekregen. Een van de dingen is het al dan niet benoemen van beschermde soorten in gedragscodes. PS moeten nadenken over hoe zo iets kan worden ingekleed.

155 PS moeten een visie ontwikkelen over het oppakken van zaken of het juist overlaten daarvan aan het veld.

De heer **Niessen** (Faunabescherming) betreurt het dat PS de eerste evaluatie van het Faunabeheerplan niet hebben besproken, omdat een meerderheid van de partijen daar geen behoefte aan had. Hij verwacht nu een andere houding van PS en meer belangstelling voor het onderwerp.

160 Mevrouw **Jellema** (Statenlid PvdA) geeft aan dat PS deze werkconferentie hebben georganiseerd om de grote hoeveelheid werk in te kaderen en expertise uit te vragen.

In Gelderland is net een debat afgerond over de kosten en baten in de natuur. Het geld wordt niet verdiend waar het wordt uitgegeven, dus de vraag is of de ondernemers kunnen bijdragen aan het natuurbeheer. Moet dit in de provinciale visie worden geregeld?

165 De heer **Helling** weet dat de laatste jaren verschillende nieuwe verdienmodellen de revue zijn gepasseerd. De rendementen in de recreatiesector zijn echter laag. Het zijn vaak kapitaalintensieve bedrijven. Er is niet veel te halen in termen van wezenlijke bijdragen om bezuinigingen op natuur te compenseren, maar er is wel veel meer samenwerking mogelijk. De kennis van natuurbeheerders kan gebruikt worden voor de ondernemer, maar dat is kleinschalig.

170 Mevrouw **Rommel** (Statenlid VVD) memoreert de PPS-constructies. Die werken niet in natuurbeheer. Er zijn wel andere vormen denkbaar, waarin ondernemers taken overnemen van bijvoorbeeld het Hoogheemraadschap of waarin andere vormen van recreatie en natuur worden gezocht. Beide partijen moeten daarvoor openstaan.

175 De heer **Van Elderen** (FPG) doet de suggestie bezoekers entree te laten betalen voor een natuurgebied. Dat gebeurt bijvoorbeeld op de Hoge Veluwe, het drukst bezochte natuurgebied van Nederland. Ook kan de contributie van Natuurmonumenten omhoog. Zo komt meer geld beschikbaar voor de natuur.

Welk advies hebben de panelleden voor PS en de stakeholders voor de komende periode?

180 Mevrouw **De Jong** herhaalt dat het slecht gaat met de natuur. Er is niet voor niets een Wet natuurbescherming. De wet geeft het minimum aan en de provincie mag best verder gaan. Het ambitieniveau in natuurbescherming mag hoger, net als de tolerantie ten opzichte van de natuur. Niet alles wat in de weg ziet, moet meteen weg. Ook moet de provincie in voorkomende gevallen meer inzetten op preventie.

185 De heer **Helling** vond de discussie verrassend, omdat het een luxeprobleem lijkt welke acties worden uitgevoerd. De provincie moet bepalen waar ze goed in is en waar mogelijkheden liggen om een nationale bijdrage te leveren op provinciaal niveau. De provincie moet mensen meenemen in het

190 proces en betrekken bij natuur en bij de provinciale opgave. De verschillen blijken dan vaak
minimaal. Biodiversiteit is het grote gedeelde belang voor alle partijen en heel de samenleving. De
provincie moet samenwerken met gemeenten, die op hun beurt burgers kunnen oproepen om hun
195 tuin wat biodiverser te maken, en de stakeholders. Dan gaat natuur leven en ontstaat draagvlak en
enthousiasme. Er zijn ook economische belangen, dus de opgave moet helder zijn en worden
gedeeld met alle partijen. De provincie heeft daarin een voortrekkersrol en moeten dit proces
faciliteren.
De heer **Timmermans** noemt het insectvriendelijk beheer. De provincie heeft veel grond en kan met
insectvriendelijk beheer een verbetering in de biodiversiteit bereiken. Amsterdam doet dit al in 50%
200 van de plantsoenen en parken. Het is de basis van de voedselketen. Dit kleine stipje op de horizon
kan eenvoudig worden geïntroduceerd.

De voorzitter sluit de dag af met twee haiku's:
Voor het Faunabeheer: dode takken - deinen voorbij - verdwijnen - acht edelherten
Voor het bos en de houtopstand: door de avondzon - oranje gekleurde lucht - de takken dansen.
205